

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

Уређивачки одбор:

*др Алексић Радомир, др Бошковић Радосав, др Грицкајић Ирена, др Коларич Рудолф,
Конески Блаже, др Николић М. Берислав, др Павловић Милвој, др Пецо Асим,
др Пешиќан Мићар, др Сивановић Михаило, др Хрстић Маје*

Главни уредник

М. СТЕВАНОВИЋ

КЊ. XXVII — св. 1—2.

БЕОГРАД

1966—1967.

РЕФЛЕКСИ ГРУПА TJ, DJ, ТЪЈ, ДЪЈ, СТЈ, ЗДЈ, СКЈ, ЗГЈ (СК², ЗГ²)
У ДИЈАЛЕКТИМА ЈУЖНЕ И ЈУГОЗАПАДНЕ ИСТРЕ

I

ДИЈАЛЕКТИ ЗАЛЕЂА ПУЛСКОГА

1. Премантурски дијалекатски тип. Говори се у неколико села на крајњем југоистоку Истре. Та су села: Премантура, Валдебек, Винтијан, Винкуран и Бањоле. Дијалекат је у свима њима потпуно исти, без икаквих локалних девијација.

У селима премантурског дијалекатског типа налазимо:

а. за прасловенско *tj, dj* — *t'* и *d'*:

plét'a, kùt'a, bréćit', vrút'e, zlót'a, tit', vèt'e, t'ùkovica, mijurit'i, vrit'a, plit'a, strit', srèt'a, oblit'at, obrt'at, gùdit', prájćit', po nót'i, bóžit', vèt'i, janćit'i, mät'eka, gät'e, nät've, čistót'a, svít'a, mládít', vdt'e, obút', gl'òd'e, mläd'i, ròd'en, blid'i, rd'av, rd'a, zagräd'ivat, razgräd'ivat, prigräd'ivat, gräd'e, mlad'uv, prèd'a, mlád'e (= млад месец) (Премантура);
svít'a, t'u, pìplit'i, pèt', nót', po nót'i, lavit' (= лонац), *kùt'a, vrit'a, sit', pòsit', rèt', rd'a, mlád'e, blid'i, släd'i, mläd'i, kräd'a, žèd', gräd'ani* (Валдебек);

näjvet'e, gùdit', pèt', t'öp, vrt', gluvót'a, slípót'a, zlót'a, ròd'ena, kräd'a, ukräd'eno, mläd'i, släd'i, rd'i, blid'i, mlád'e, žèd', prèd'a, gl'òd'e (Винтијан);

pèt', (u) pèt'i, potèt', prájćit', žèd' (Винкуран);

pìplit', pèt', t'er, mät'ika, vet'ina, vèt', svít'a, Šiklit'i, kräd'a, säd'en, nasäd'ena (Бањоле);

б. за српскохрватско *tj* — *t'*:

svít'e || svít'e, brät'a, lišt'e, trèt'i, prolit'e, svät'a, křšt'an (Премантура);

smèt'e, prolit'e, trèt'i, brät'a, lišt'a (Валдебек);

svít'e, pridvrät'a (= двориште), *křšt'an, smèt', prolit'e* (Винтијан);

trèt'i, prolit'e, svät'a (Бањоле);

c. за српскохрватско *jt, jd*, — *t'* и *d'*:

dôt', nât', it', obât', dód'i, dod'ite, dód'en, nâd'en, obâd'en (Премантура);

it', dôt', nât', obât', otid'emo, obâd'emo, nâd'emo (Валдебек);

dôt', dód'i, nât', obât', nâd'en, nâd'emo, obâd'en, it' (Винтијан);

nât', dôt', nâd'emo, dód'i dód'en (Бањоле);

d. за групе *stj, zdj* итд. — *št, št'* и *žd*:

štípat, uštípnja, štùca, štùcavica, ognjšte, bunjšte, zemljšte, srnjšte, kosjšte, prišt, priští, kljšta, kùt'jšte, gnjojšte, gùstar, gùstarica, štiplju, nâtašte || vošt'èna, jšt'en, jšt'u (iskat), oprôšt'eno (opróstit), namišt'eno (namištit); dážda, mžždani, daždi (Премантура);

ognjšte, kljští, gùstar, gùstarica, nâtašte, štipnit, srnjšte, kosjšte, sirromâština, prišt || jšt'en, stjšt'e (stjškát), trjšt'en (= луцкаст), pritišt'e (pritiškát), pùšt'an, pùšt'at, mļâšt'en (mļâšt'at), dašt'ica; mžždani, zmeždilo, zmeždít, dážda, daždèno (Валдебек);

šténe, srnjšte, kosjšte, ognjšte, kljšta, štùca, štiplje, štípat, gùstar, gùstarica || pošt'i (poiskat = побискати), stjšt'e (stjškát), pošt'en (poiskat), dašt'ica, pritišt'e (pritiškát), mļâšt'e (mļâškat), jšt'en (iskat), pùšt'a, pùšt'at; zmeždíla, dážda, daždi, daždèno, mžždani (Винтијан);

ognjšte, uštípnje, štùcavica, štùca, štùcat, kljštín, kljšta, kosjšte, (mi se) bliští || mļâšt'e, pošt'en (poiskat), namišt'an, namišt'at, namišt'eno; méždít (Винкуран);

šténac, prišt, rankunjšte, kosjšte, ognjšte, bunjšte, štir || jšt'en, stjšt'en, mļâšt'en; mžždani, dážda (Бањоле).

Ad a. *č* и *đ* у премантурском дијалекту, то су чакавизирани гласови = *č'*, *đ'*; *č* је умекшано = *č'*. Б е л и ћ је 1912. у Премантури бележио штокавско *č* и *đ* (Годишњак САН XXVI 251). Данас — тако није. Данас су ти гласови у Премантури осетно чакавизирани, иако им је, можда, основица штокавска.

Ad b. За групу *dj* немам ниједнога примера у бележкама.

Ad d. Као што се из примера види, рефлексн група *stj, skj* (*sk'e*) овде су лингвистички разграничени: *št* је рефлекс засебних речи и суфикса *ište, št'* — живих алтернационих односа. Типична истарска црта; и не само истарска. Б е л и ћ (l. c.), додуше, наводи из Премантуре облик *dvorišće*. Али је то неки неспоразум: онамо се двориште каже *dvorína*.

Проблем премантурског алтернационог *št'*.

Код примера са *št'* треба у премантурском дијалекту разликовати две групе случајева: а. примере *oprošt'eno, namišt'eno, namišt'at, namišt'an*

(= намештам), *pušt'a, pušt'at*, који не представљају никакав проблем и који се објашњавају такозваним подмлађеним јоговањем; и в. примере *vošt'ena, išt'en* (= иштем), *trišt'en* (< *trěskenz = трештен), *stišt'e, dašt'ica, poišt'i* (= побишти), *poišt'en* (= побиштен), који су — с фонетичкога гледишта — неразумљиви у овом дијалекту.

Како су ови други примери добијени ?

То се питање тиче свих истарских *št*-говора. А то значи, територијално узевши: једнога дела говора залеђа пулскога (Премантура, Медулин, Лижњан, Валтура, Мунтић, Ловорика, Мрчана), свих говора залеђа ровињскога, говора околине Ловреча (Селина, Перини, Воштени) и источних и североисточних говора залеђа поречкога. У свима тим говорима налазимо, као у Премантури, *št* — у изолованим речима и у суфиксу *ište*; *šč, št', šč'* — у алтернационим односима.

Како су такве прилике у њима добијене ?

Могуће су теоријски две концепције. 1. Могуће је да су данашњи истарски *št*-говори били некад *šč*-говори, па су у изолованим речима и у суфиксу *ište* под утицајем штокавских неикавских говора своје *šč* заменили групом *št*, а сачували га — због живе језичке везе — у алтернационим односима. 2. Могуће је да су данашњи истарски *št*-говори од старине такви, с групом *št*, и да су своје *šč* у алтернационим односима добили од икавских говора који су у својој системи имали групу *šč*.

И једна и друга концепција има својих мана.

а. Против прве концепције одлучно говори премантурски дијалекат, који је неукрштен и потпуно штокавски, и историјски и фактички гледан. Друго: против ње говори и сам факат или псеудофакат тобожње систематске и безизузетачне замене свих изолованих речи са *šč* речима са *št*. Може ли се у такву замену веровати ?

в. Друга концепција тражи допунско објашњење: зашто је утицај икавских *šč*-говора на истарске *št*-говоре ограничен само на алтернационе односе, није прешао оквире тих односа ?

На то је питање тешко дати сигуран одговор. Али се факат ограничениости утицаја *šč*-говора само на алтернационе односе теоријски може разумети: он би значео — у крајњој анализи — да су утицаји *šč*-говора на *št*-говоре били првенствено граматичке природе. А то је и вероватно.

Степен развитка акцентуације.

Шта чини карактеристику, историјску и фактичку, премантурскога акценатског типа ?

Исторички узевши — премантурски акценатски тип није нимало компликован. За њ је карактеристично:

1. да је у њему стари "акценат увек пренесен с крајњег слога, како отвореног тако и затвореног, на претходни слог, и да је на тај слог пренесен у облику ' акцента.

Дакле, у премантурском дијалекту налазимо данас:

а. ' акценат добијен преношењем старог " акцента на претходни кратки слог, и то:

α. с крајњег отвореног слога:

donési, nóga, kónji (1. мн.), *lóza, lóze* (1. мн.), *búva, zmtja, kóti* (1. мн.), *kóila, pósla, spéči, mómci, rósa, pléte* (3. једн.), *kóza, míva, ígla, óni, čélo, séla* (1. мн.), *rd'a, vóli* (1. мн.), *báki* (1. мн.), *kóscá, kósci* (1. мн.), *žéna, dáška, zóve, réči, tēče, snópa, snópi* (1. мн.), (2) *snópa, rópa, (po) nógi, dovédi, édna, ubéri, grmi* (1. мн.), *zóra* (Премантура);

zóve, míva, búva, donési, spéči, ubéri, zóvi, vóda, vóli, kónji (1. мн.), *snópi* (1. мн.), *sélu* (Бањоле);

pópi (1. мн.), *kósa, žéna, kónja, éna* (= једна), *nóga, svéga, díca, (u) pēt'i, kokóše* (Винкура);

vóda, šténe, kónji (1. мн.), *grózdí* (1. мн.), *vózu, t'ápi* (1. мн.), *t'ápa, búva, míva, dážda, vreténo, pléte, kóti* (1. мн.), *péče, sédlo, grébi* (1. мн.) (Винтијан);

grózdí (1. мн.), *vóda, vóli* (1. мн.), *dážda, vóla, vólu, óca* (2. једн.), *séstra, míva, čélo, postóle, (po) nóti, šlanína, réči, grijóta, óna, báki* (1. мн.) (Валдебек);

β. с крајњег затвореног слога:

t'bu, mómak, ódit, ótac, bréčit', čóvik, kónac, édan, (s) nógan, kónop, pótok, kántat, pénsat, kósac, kópat, jézik, ožémit, siróma(k), razórit, (s) kónjen, sprignit se, prájčit', bóžit', jánčit', zárti (= затрти), *svídok, pléten, zóven, tēčen, péčen, zdrijat, mládit', únuk, póist* (= појести), *óbut, udóvac, (s) dvičan) žénan, gospódin, izdánit, křšt'an, zániš, zágnat, máknit, šténac, (po) nógan, sídit, Šišan, Pómer, tóvar* (Бањоле); *čóvik, nógan* (7. мн.), *únuk, séstran* (3. мн.), *úžgat, (s) kokóšan, uzdánit, izdánit, prájčit', Valdébek* (Винкура);

(s) nógan, kántat, úcit, křšt'an, vreténon, pléten, zóven, utópit, žénan, séstran (3. мн.), *zágnen, sméždit, Ósip* (Винтијан);

ócat, Vódnjan, óraj (= орах), *t'bu, jédan, rádič, g'kljan, plóvan, lávit', udóvac, zábit, svídok, grád'an, šmēždit, lémiš, škrópit, búbrig, pósit', cíljen* (Валдебек);

b. ' акценат добијен преношењем старог " акцента на претходни дуги слог, и то:

α. с крајњег отвореног слога:

glúwa, líja, brázda, préde, trése, (u) právu (= праху), *frépcu* (= врапцу), *stríca, strína, rúka, dúbi* (1. мн.), *jája, mlíko, púti* (1. мн.), *grú* (1. мн.), *díte, (na) skútu, kljúci* (1. мн.), *klišta, prišti* (1. мн.), *prájci* (= прасци), *zúbi* (1. мн.), *críwa, kopámo, óde* (= овде), *fála, múka, síwa, mínja, sáva* (= река), *ríka, grána, Káta, Lúca, Šime, Iwe, túte* (= овде), *rážnji* (1. мн.), *cípi* (1. мн.), *koláče, gréda, gláva, krílo, jáje, vráta, púti* (1. мн.), *débló, stábló, svít'a, četvrtka, drčki* (1. мн.), *ónde, mijúra, mlad'úwa, cvítki* (1. мн.), *káži, ústa, pastúvi* (1. мн.), *cína, (na) Rtki, Krváti* (1. мн.) (Премантура);

šúšca (*šušac* = болест кокошија), *pastúvi, gnjzdo, razumímo, frépcu, réste, mišnja, múka, (u) Púli, lípa* (Бањоле);

Stána, (u) Púli, klišta, préde, rúka, bunára, pánji (1. мн.), *kljúci* (1. мн.), *gláva, púti* (1. мн.) (Винкуран);

cípi (1. мн.), *grémo, mrtva, stábló, gljísti* (1. мн.), *críwa, mlad'e, síce, gríze, tráva, vráta* (Винтијан);

slánca, grána, glísti (1. мн.), *stríle, bráda, mlad'e, kráde, mijúri* (1. мн.), *grklji* (1. мн. = гљиве), *mlíko, srída, pétka, pívoa, máčka, gréda, (u) Rtki, (po) rúki* (Валдебек);

β. с крајњег затвореног слога:

pívac, štípat, préden, slánac, mlátit, frébac, (s) rúkan, (po) stínan, bléjat, kijat, dísat (през. *diše*), *prásac, písat, kaživat, prigrad'tvat, vínac, újac, (s) kljúčen, zafálit, doségmit, oblít'at, ždríbac, rážanj, súsed, razdílit, plánac, četvrtak, drčak, dílit, mávat, zamávat, fálit, púvat, svítak, síčen, sádit, múčat, písak, nakoptvat* (= окопавати), *vábit* (Премантура);

šúšac, pívat, črvit, ugásit, obrnit, vrnit, národ, zamísit, (po) glávan, gránan (Бањоле);

dvíman, dváman, tríman, glávan, poiskat (Винкуран);

stískat, žívit, (s) rúkan, četrtak, pétak, frébac, štípat, procidit, čívat, préden, tríman, dvíman, plánac, (s) mlíkon (Винтијан);

mávat, zamávat, zasídat, črvit, mútit, písak, pétak, zapísat, žvíkat, máčak, škákat (Валдебек).

2. У осталим случајевима — тј. када није стајао на крајњем слогу — стари " акценат остао је на своме старом месту — ни је преношен на претходни слог.

Отуда, у премантурском дијалекту налазимо данас:

trbùva, dičina, Grebine (= назив места), *vollna, ovčina* (= аугм. од овца), *uštirnija, kollko, čovka, nevista, četiri, potoka, petca* (= петорица), *devetca* (= деветорица), *kantaju, ognjiste, srnište, košiste, jarebica, praččevina, besida, čuvāla, crljeno, kozara* (= тор за козе), *utrōbica, orāji, kopaju, ušju, dvorina* (= двориште), *gnjojiste, pojdost, Dumbōčica* (= назив места), *uitja, (na) crniki, šenicu, šesnāest, ručice, želizo, gredja, kabljača, ovrlī, misli, plovanija, zatja, Osipe, vošt'ena, košulja, mladit'i, Miđlja, prolit'e, komōstre, mijurl'i, divojčnan, zakišnja, ucvitālo, trijēset, dvašt, drinjika, vitca, povzlo* (Премантура);

rankunište, bunište, paštura, pitāla, izvornija, Šikit'i, zamisla, susēdica, livāda, (za) govēdin (Бањоле);

uštirne, predemo, njegōvoj, unika, (iz) ušju, porēdna, motika, mačkina (= аугм. од мачка) (Винкуран);

diteta, želizo, crljēnomu, zelēnin, odrizat, cidlo, črvli, udrija, kudlja, porize, rasāpet (= распутити), *zmeždila* (Винтијан);

orāji, ucinija, pokrāli, priiša (= притискао), *uzdanija, priminija, tresemo, pletemo, pečenica, oženila, muzica* (= крава музара), *nedlja, susēda, movina* (= махуна), *zagrēba* (= загребао), *telca, žerava, razrizat, šromāština, bubrigi, posice* (Валдебек).

3. И стари ^ акцент остао је у премантурском дијалекту на своме старом месту — ни је преношен на претходни слог. Отуда у овом дијалекту налазимо данас:

sestār (2. мн.), *potuka, divojka, krvljōn, košt'ōn, umrit, bačāv, željin, pridvōrje, rampūv, ovāc, donit, kaštvan, vesēlje, jučēr, razdiljeni, obāt', soljōn, facōlin* (6. мн.), *četvrti, obūt', broncin, mijūr, poštēr, zidār, mlad'ūv, pastūv, slavūj, kosir, jarūv* (Премантура);

paštūr (2. мн.), *bačāv, divojčina* (2. мн.), *prematūrština, donit* (Бањоле);

bunār, sestār, grabālji, potēt' (= потегнути), *potēga, mojōj* (Винкуран);

Vintijān, uzēt, pensān, kantān, sidin, ležin, ovāc, obād'en, pridvrāt'a (= двориште), *(u) Banjōlan, motān, razumīn, zajāt, sapēt* (= спутити), *saļate* (2. једн.) (Винтијан);

(se) pomiša, šezdesēt, pokōjnoga, odnit, pritišt'e, (ti) zasida, mijūr, unūtra, krvācki (Валдебек).

4. Какав је премантурски акценатски тип с гледишта квантитета? Интересантан, из два разлога.

Прво: он је скратио све неакцентоване дужине — и оне које су стајале иза акцента и оне које су стајале испред акцента; све без разлике; тако да у њему налазимо данас искључиво:

uštīpnīja (< *uštīpnīja*), *predēmo* (< *prēdēmo*), *tresēmo* (< *trēsēmo*), *po-kvāriš* (< *pokvāriš*), *blejāla* (< *blējāla*), *kijāla* (< *kljāla*), *ōbruč*, (< *ōbrūč*), *prajčēvina* (< *prājčēvina*), *čuvāla* (< *čūvāla*), *nīman* (< *nīmān*), *kopāju* (< *kopājū*), *glēdaš* (< *glēdāš*), *razgrad'ivaš* (< *razgrad'ivāš*), *zaliveāla* (< *zallivāla*), *gredēja* (< *grēdēja*), *jāstreš* (< *jāstrēš*), *nīšli* (< *nīšlī*), (*od*) *šenice* (< *šenicē*), *susēda* (< *sūsēda*), *žālost* (< *žālōst*), *razdillja* (< *razdllja*), *bādnyaki* (< *bādnyāki*), *trēt'i* (< *trēt'ī*), *oslnjak* (< *oslnjāk*), *mavāli* (< *māvāli*), *sičēmo* (< *sičēmo*), (*su se*) *zakōnjili* (< *zākōnīli*), *vabli* (< *vābīli*) (Премантура); (*iz*) *Banjōla* (< *Banjōlā*), *ū pet'* (< *ū pēt'*), *ū grad* (< *ū grād*), *divojčina* (< *divojčinā*), (*pet*) *krāva* (< *krāvā*), *pitāla* (< *pitāla*), *ugasija* (< *ugāsija*), *izornija* (< *izornija*), *narōda* (< *nārōda*), *Šikl'i* (< *Šikl'ī*), *razlīka* (< *rāzlīka*) (Бањоле);

živēmo (< *živēmo*), *nā brig* (< *nā brīg*), (*z*) *bilin* (< *bilīn*), *črvila* (< *črvīla*), (*od*) *vīla* (< *vīlā*), *ū lad* (< *ū lād*), *prēgršt* (< *prēgršt*), (Винкуран);

smōkav (< *smōkāv*), *štipāli* (< *štīpāli*), *življēnje* (< *življēnje*), *procidīla* (< *procidīla*), *črvljēnje* (< *črvljēnje*), *oseknīja* (< *osēknīja*), *rasāpet* (< *rasāpēt*), *salāte* (< *salātē*), (*od*) *kōže* (< *kōžē*) (Винтијан); *snažīla* (< *snāžīla*), *jōpet* (< *jōpēt*), *priminīja* (< *primīnīja*), (*smo*) *billi* (< *billī*), *mutīla* (< *mūtīla*), *zapisāli* (< *zapisāli*), *vršēmo* (< *vršēmo*), *ranīla* (< *rānīla*), *lišnjaki* (< *lišnjāki*) (Валдсбек).

Друго: премантурски акценатски тип скраћује у једном положају и акцентовану дужину. Који је то положај? То је — крајњи отворени слог речи: у томе слогу уместо некадашњег *˘* акцената стоји данас у премантурском дијалекту *˘˘* акценат.

Исп.:

α. генитиве множине:

ženā (< *žēnā*), *kozā* (< *kōzā*), *zmijā* (< *zmljā*), *stinā* (< *stīnā*), *svit'ā* (< *svit'ā*), *urā* (< *ūrā*); *dūbi* (< *dūbī*), *ključī* (< *ključī*), *ražnji* (< *rāžnji*); *jaji* (< *jāji*), *crivī* (< *crivī*), *ustī* (< *ūstī*) (Премантура); *muvā* (< *mūvā*), *gredā* (< *grēdā*); *zubi* (< *zūbī*), *bristi* (< *brīstī*); *gnjizdī* (< *gnjīzđī*), *krilī* (< *krīlī*) (Бањоле);

nogà (< *nōgā*), *kokošà* (< *kokōšā*), *rukà* (< *rūkā*), *glāvà* (< *glāvā*);
panjī (< *pānjī*), *redī* (< *rēdī*), *klīštī* (< *klīštī*), *deblī* (< *dēblī*) (Вин-
 куран);

kumà (< *kūmā*), *granà* (< *grānā*); *cipī* (< *cīpī*), *t'apī* (< *t'āpī*), *grozdī*
 (< *grōzdī*), *stablī* (< *stāblī*) (Винтијан);

buvà (< *būvā*), *gljīstī* (< *gljīstī*), *putī* (< *pūtī*), *krilī* (< *krilī*) (Вал-
 дебек);

β. генитиве јединице:

zorē (< *zorē*), *dicē* (< *dicē*), *muvē* (< *muvē*), *lijē* (< *lijē*), *Šimē*
 (< *Šimē*), *Ivē* (< *Ivē*); *dobrē* (< *dobrē*) (Премантура);

kozē (< *kozē*), *Pulē* (< *Pulē*), *dušē* (< *dūšē*) (Бањоле);

kosē (< *kosē*), *ženē* (< *ženē*), *Stanē* (< *Stānē*), *zvīzdē* (< *zvīzdē*); *kojē*
 (< *kojē*) (Винкуран);

vodē (< *vodē*), *sestrē* (< *sestrē*), *granē* (< *grānē*), *glāvē* (< *glāvē*)
 (Винтијан);

daskē (< *daskē*), *zmijē* (< *zmijē*), *bradē* (< *brādē*), *Rikē* (< *Rikē*),
mikē (< *mikē*), *brazdē* (< *brāzdē*) (Валдебек);

γ. номинативе јединице:

jà (< *jā*), *kotà* (< *kotā*), *kojī* (< *kojī*), *posà* (< *posā*), *ovī* (< *ovī*), *zà*
 (< *zā*), *našà* (< *našā*), *zagnà* (< *zagnā*), *vò* (< *vō*), *fažò* (< *fažō*),
kampanjò (< *kampanjō*) (Премантура);

tī (< *tī*), *kojē* (< *kojē*), *o ī* (< *onī* = онај), *dvī* (< *dvī*), *trī* (< *trī*); *došà* (<
došā), *pità* (< *pītā*), *čuvà* (< *čūvā*), *ukrà* (< *ukrā*), *pasà* (< *pasā*);
sò (< *sō*), *postò* (< *postō*) (Бањоле);

mī (< *mī*), *vi* (*vī*), *tī* (< *tī* = тај), *tò* (< *tō*); *išà* (< *išā*), *dà* (< *dā*),
zvà (< *zvā*) (Винкуран);

tà (< *tā*), *ovà* (< *ovā*); *posà* (< *posā*), *ukrà* (< *ukrā*), *pasà* (< *pasā*),
pisà (*pīsā*) (Винтијан);

strà (< *strā*), *dvà* (< *dvā*); *pà* (< *pā* = пао) (Валдебек);

δ. 3. л. јединице и 3. л. множине презента:

daždī (< *daždī*), *bolī* (< *bolī*), *kantà* (< *kantā*), *morà* (< *morā*), *zdrijà*
 (< *zdrijā*); *kosē* (< *kosē*), *vršū* (< *vršū*), *sičū* (< *sičū*) (Преман-
 тура);

spī (< *spī*), (*ne*) *smī* (< *smī*); *sidē* (< *sidē*), *gredū* (< *grēdū*) (Бањоле);
 (*se*) *laštī* (< *laštī*), (*se*) *blišťī* (< *blišťī*); *tečū* (< *tečū*), *pletū* (< *pletū*)
 (Винкуран);

motà (< *motā*), *korà* (< *korā*); *restū* (< *rēstū*), *zovū* (< *zovū*) (Вин-
 тијан);

grmī (< *grmi*), *gnjijà* (< *gnjijā*), *grè* (< *grê*); *tresù* (< *trēsù*), *rozumè* (< *rozumê* = разумеју), *pečù* (< *pečû*) (Валдебек).

Овде треба — на крају — истаћи три ствари.

1. Да се ^ акцентат не скраћује у крајњем отвореном слогу кад реч стоји испред енклитике:

ovi_je blizu, oni_je daleko, pun prišti_je, došā_je, bolt_me nōga, dā_san njīm, dā_je tēbi, čūdo vinci_je (Премантура);

kojā_je tō, pēt urā_je (Бањоле);

kod tī klišti_je (Винкуран);

koji_je došā (Винтијан);

oni_je još i blīd'i, cinē_je (Валдебек).

Овакви су примери доста ретки. Зашто? Зато што за њих нема језичких услова у премантурском дијалекту: у њему енклитике, и заменичке и глаголске, стоје најчешће испред речи, врло ретко иза речи.

2. Да се " акцентат не преноси с крајњег отвореног слога кад реч стоји пред енклитиком:

kōmu: komū_si tō dā, dobro: dobrō_je, nauči: nauči_me, dovēdi: dovēdi_ga, dosegni: dosegni_mi, uberi: uberī_ga, istrési: istresi_ga, proklēni: ne prokleri_mi srit'u, sprigni: sprigni_se, oslobōdi: oslobodi_nas, káži: kaži_mu, otári: otari_ga, strési: strēsi_je, donési: donesi_ga, reči: reči_mu, poišt'i: poišt'_l_me, spēči: spēči_mi, zōvi: zovi_ga.

3. Да премантурски дијалекат чува трагове од ' акцента:

dāžda (поред *dážda*), *s vretēnon* (поред *vretēnon*), *plēten* (< *plētēn*, поред *plēten*), *jēdan* (поред *jédan*), *ōdit* (поред *ódit*), *brēčit'* (поред *bréčit'*), *visina* (поред *visína*), *tību* (поред *tību*).

Множински именички облици.

1. Генитив множине.

а. Код именица женскога рода. Ту данас имамо овакву ситуацију:

α. именице којима се основа свршава на један сугласник имају наставак *ā* (> *ǎ, ǎ*) — увек:

mūka (< *mūkā*), *kūt'a, ženā* (< *žēnā*), *kozā, nogā, glavā, līra, njīva, stinā* (< *stīnā*), *kokošā, līsa, vrit'a, vīra, žāba, urā* (< *ūrā*), *rikā* (< *rikā*), *kiža* (= *hiža*), *gāt'a, gredā, rukā, lozā, svit'ā, zmijā, frāka* (= сврака), *slkīra* (Премантура);

gālebina (< *gālebīnā*), *kūt'a, granā, kōža, šūša, striļā, muvā* (< *mūvā*), *buvā* (< *būvā*), *divojčina, kobasica, krāva, nēdilja, šāka, tēlica, ženā* (Валдебек);

duša, divojčina, ženà, granà, gredà, glavà, kozà, česmina, zdila, kokoša, kùdijla, vltica, sùza, kràva (Винтијан);

kosà (< kôsà), rukà, nogà, urà, mòtika, viła, divojčina (Винкуран);
ženà. Banjòla, divojčina, gredà, rukà, kozà, kràva, màt'ika, svit'á, kokoša, ltvada, lijà, belegija (Бањоле);

β. именице којима се основа свршава на два сугласника имају или наставак *a*, као именице под α., или су без икаква наставка, као у свима истарским говорима:

srišanj, krùšak, lõkav, sestâr, mêtla, srišnja, òvac, krùška, prâskva || prâsak, divòjak || divòjka, màčka, bačâv || bâčva, smòkav, dasâk, lõkva, críkva, crìpnja, mačâk, crìpanj, tikva, pùška, komòštar, igâl (Премантура);

ovâc, prâsak, srišanj, bičav, lõkva, mêtal, krùška, màčka, česta, krâsta, lgal (Валдебек);

smrikav, smòkav, mêtal, prâsak, mùrav, bičva, sestrà (Винтијан);
mùrav, mêtal, sestâr, grâblja, smrikva (Винкуран);

smòkav, igâl, mùrav, mêtal, bičav, tikva, ovâc (Бањоле).

Не можемо ништа поуздано рећи о облицима без наставка *a*; тј. не знамо тачно — јесу ли их Премантурци донели из старог завичаја или су их добили на истарском тлу, од суседних истарских говора. Вероватније је ово друго, јер се облици на *a* код именица с основом на сугласничку групу не могу никако тумачити као истарска премантурска иновација.

б. Код именица мушкога и средњег рода. Има два наставка: један основни и општи = *i* (< *i, i*), други спорадичан и редак = *a*:

grâdi (< grâdi), dñari, opânki, brigl (< brigi), dubl, jajl, sèli (< sèli), vòzi, klasl, grtja (< grtjâ), ljudl, crvl || crvâ, dûba, ključl, bâki, vòli, prištl, koscl, zubl, gljistl, kònji, (iz) vrâti, vinccl, snòpi, pòpi, gñmi, briga (< brigâ), ražnjl, cipl, (iz) vřva, vûki, plùgi, crivl (< crivi), krill, putl, grozdl, kròvi, debll, stabll, mačkl, grjvl, prutl, drčkl, kòtli, klll, lita (< litâ), plèt'i, ustl, mrâvi (Премантура);

gròzdi, orâji, vòli, putl, pòpi, klištl, crivl, nõkti, jajl, čèli, krill, sèli, sùdi, zèci, prùti, šòldi, bâki, dûbi (Валдебек);

cipl, zubl, ustl, zidl, kvâsi, kònji, grozdl, ključl, putl, prsti, stabll, gnjizdl, t'àpi, tèlci, dubl, gljistl, brâti, kòtli, sèdli, grèbi, (iz) vrâti (Винтијан);

klišti, pūti, pōpi, dvōri, lita, panj, red, vuki, sēli (Винкураи);
mīsti, sēli, kōnji, snōpi, dubl, gnjizdi, jajl, zubl, tovāri (Бањоле).

Облици на *i*.

То су, наравно, штокавски облици, и формално и акценатски. И они с другим вокалом у основи не траже никаква коментара. Нејасни су само, акценатски, облици с кратким основинским вокалом и акцентом на крају: *sēli, bāki, vōli, kōnji, snōpi, pōpi, grmi, kōtli, čēli, sēdli* место очекиваног *seli, baki, voli, konji* итд. Али — то су општи истарски облици: и дијалеката залеђа пулскога, и дијалеката залеђа ровињскога и дијалеката залеђа поречкога. Такве облике, као инструментале-локативе, наводи И в ш и ћ из посавских говора: (па) *kōnji, nā voli, (у) kōtli* (Rad 196, 231). А налазимо их, као генитиве, и у чакавским истарским говорима (Каштелир, Тадини, Крањчићи, Валентићи, Марковац).

Наравно:

- а. облици *ljudi, putl* представљају у Премантури некадашње *ljūdī (< ljūdi), pūtī (< pūti)*, са скраћивањем дужине испред акцента; а
 б. облици *dvōri, vōli* — некадашње *dvōri, vōli*, са скраћивањем дужине после акцента.

Облици на *a*.

Они су, вероватно, некад били основни и општи облици и код именица мушкога и средњега рода у премантурском дијалекту; па су их доцније истиснули облици на *i*, који су, са своје стране, морали бити у дијалекту од почетка врло обични. Исп. широку употребу наставка *i* у генитиву множине код именица мушкога рода у посавским говорима (Ivšić, o. c. 210).

2. Датив, инструментал и локатив множине.

а. Код именица женскога рода. Ти су облици у премантурском дијалекту једнаки, и свршавају се на — *an (< ān)*:

(s) *krāvan, (po) lījan, (po) brāzdan, séstran, žēnan, (s) mētlan, nevīstan, rūkan, (s) nōgan, (o) mētlan, (po) nīvan, (po) lōkvan, stīnan, kōzan, divōjkan, (o) divōjkan, (po vin) kūt'an, (u) kozāran, (dvīman) krāvan, (na) crnīkan, (na) nōgan, (s) ōvcan, (u) košūljan, (s) dvīman) žēnan, (s) trīman) divojčīnan, (po) nōgan, (na) stolīcan* (Премантура);

svit'an, (po) kūt'an, kōzan, žēnan, (o) srišnjan, (po) lōkvan, (o) žāban, (s) kōžan, (bīlin) ōvcan, (mojīn) séstran, (po) grānan, būvan, (u) sriđan, (u) šākan, telīcan, (z) gūžvan (Валдебек);

(*po*) *glâvan*, (*päsjin*) *dúšan*, *smrîkvan*, (*z*) *nógan*, *rúkan*, (*po*) *gránan*, (*s* *mojin*) *óvcan*, (*u*) *zdllan*, (*pod*) *mûrvan*, (*u* *bilin*) *blčvan*, *kudlljan*, (*trin*) *kúman*, (*dvíman*) *žénan*, (*dvín*) *séstran*, (*tíman*) *vitčan* (В и н т и ј а н);

(*četřin*) *žénan*, (*po*) *rúkan*, *nógan*, (*po* *nâšin*) *njîvan*, (*tln*) *kósan*, (*s* *čřnin*) *óvcan*, (*pod*) *mûrvan*, (*tvójin*) *séstran*, (*s*) *kokóšan* (В и н к у р а н);

(*po*) *nógan*, (*s*) *mětlan*, (*u*) *rúkan*, (*s*) *paštûran*, (*u*) *Banjôlan*, *krâvan*, *kokóšan*, (*po*) *livâdan*, (*z*) *óvcan* (Б а њ о л е).

b. Код именица мушкога и средњегга рода. Ти су падежи изједначени и свршавају се на *in* (*in*, *in*):

(*z*) *vðlin* (<*vðlin*), (*s*) *kðnjin*, (*u*) *opânkín*, (*na*) *vrvin* (<*vrvin*), *ôgnjin*, (*po*) *putin*, (*s*) *klištin*, *gljístin* (<*gljístin*), (*u*) *crivin*, (*dváman*) *kðnjín*, *snðpin*, *vršnjâkin*, (*s* *tln*) *ražnjín*, (*s*) *cipin*, (*na*) *jajin*, (*kru*) *z* *jajin*, (*s*) *ključin*, (*na*) *vrâtin*, (*tln*) *ljudin*, (*s* *mðdrin*) *facôlin*, *bâdnjâkin*, *ovčarin* (П р е м а н т у р а);

vðlin, (*u*) *sëlin*, (*z*) *jajin*, *mijurin*, *grkljin* (= гљивама), (*o*) *ljudin*, (*trln*) *čovkin*, (*pod*) *dûbin*, (*u*) *bubrigin* (В а л д е б е к);

(*po*) *putin*, (*po*) *sudin*, (*tin*) *putin*, *ustin*, (*po*) *zubin*, *jajin*, (*s*) *ključin*, (*po* *onin*) *putin*, (*s* *tin*) *Mrčâncin*, (*po*) *sëlin*, (*pod*) *přstin*, (*zelënin*) *krilin*, (*pod* *onin*) *stabilin*, (*z* *nâšin*) *kðnjin*, (*pod*) *dubin*, (*s*) *klištin*, (*mi* *řsta* *pod*) *zubin*, (*u*) *kðstin*, (*u*) *sëlin*, (*o*) *grëbin* (В и н т и ј а н);

pðpin, *svrdlin*, (*dváman*) *ljudin*, (*pod*) *zubin*, (*u* *nâšin*) *dvorin*, (*na*) *panjin*, (*po*) *redin*, (*po*) *zidin*, (*po*) *putin*, (*s*) *ključin*, (*po*) *panjin*, (*s*) *klištin*, (*na*) *vrâtin* (В и н к у р а н);

(*ovin*) *ljudin*, *susëdin*, (*za*) *kðnjin*, (*za*) *vðlin*, (*po*) *zubin*, *ljudin*, (*pod*) *ključin*, (*pod* *onin*) *dubin*, (*pod*) *bristin*, (*po*) *sëlin*, (*z* *ovin*) *jajin*, (*s*) *krilin*, (*pod*) *přstin*, *govëdin*, *têlcin*, *jâncin* (Б а њ о л е).

Све су ово, дабогме, штокавски облици — и они под а. и ови под б.; и по томе што су изједначени и по томе како су изједначени.

Уз облике на *in*.

1. Облици типа *cipin*, *jajin* имају и један шири, ванпремантурски значај: они показују како треба гледати на наставак *in* — што се квантитета тиче — у осталим говорима ове дијалекатске зоне Истре; тј. да је тај наставак и у њима био првобитно дуг.

2. Ни овде, као код генитива, облици типа *vðlin*, *kðnjin* (< *vðlin*, *kðnjin*) место очекиваног *volin*, *konjin* не иду у систему — представљају проблем. Поређење с чакавским истарским говорима овде не помаже ништа, јер они у инструменталу и локативу имају наставак *i*.

Премантурски дијалекат као дијалекатски тип.

Општу — и тачну — карактеристику премантурског дијалекта дао је давно Б е л и ћ (1. с.), овим речима: „говорни тип у П р е м а н т у р и ... управо је више штокавски него што су сви штокавски икавски говори који су данас познати“. То је речено 1912. године. То и данас у великој мери важи.

Премантурски дијалекат, то је штокавски икавски говор, који је у својој системи имао: *čć, ć* и *đ < *tj, *dj, št* и *žđ < *stj, *zdj* итд. Та је система у Истри — или негде у Далмацији — модификована само у једном правцу: гласови *ć* и *đ* подлегли су у њој лакој чакавизацији. Све друго — с поменутом и раном инфилтрацијом групе *šć* у одређеним случајевима — остало је по староме.

Интересантно је — и потребно — напоменути да Премантурци сваку реку називају Сава. То би показивало да је Сава играла важну улогу у њиховом животу и да је једно од њихових ранијих седишта било свакако негде у Посавини.

Детаљи.

За разлику од осталих говора залеђа пулскога — готово свих — премантурски дијалекат има:

1. само групу *cr* (изузетак: *č'rvit*);
2. *prvac*, а не *peteh*;
3. *kū't'a*, а не *hiža*;
4. *kojī, kojā, kojē*, а не *ki, ka, ke*;
5. *stāroga, stāromu*, а не *starega, staremu*;
6. *kōsa*, а не *vlasī*;
7. *vīnac*, а не *venac*.

За разлику од свих истарских говора, премантурски дијалекат изгубио је глас *h* у свима положајима. Данас место њега стоји:

а. у једним случајевима *Ø*:

krū (< krūh), līb, trbu, njl (< njlh), dobrī (< dobrīh), grī (< grīh), njū (< njūh), ovī (< ovīh), ōdi, uītlja (< uhitlja), uītila, ovrlī, lādite, uītit, izdānit (= издахнути), izdanija, ōdit, itite (< hltite), strā (< strāh), strāa, uzdanija (= уздахнуо), vrli, rānit, grīōta, njlova, tvoji (< tvojih), uzdānit (= уздахнути), lād;

б. у једним случајевима прелазно *v* и прелазно *j*:

mīva, sūvo, glūv, trbūva, māv (< māv), māva, līja (< līha), prāv (< prāh), prāva, būva, pūvat, vřv (< vřh), vřvi, vřvīn, grtja (< grtja), kījat, njūva, pāzuv, pāziva, pampūv (< pampūh), pampūva, kūvat, krūca, vřva (< vřhā), dūvovi, movūna (= махуна), zamāvat, māvāt, mīv (< mih),

mīvi, mijūr (< *mihūr*), *mijurit'i, mlad'ūv* (< *mlad'ūh*) *mlad'ūva, pastūv, pastūvi, lēpuv* (= лопух), *jarūv* (< *jarūh*), *jarūva, óraj* (< *órah*), *orđji, púvat, glūvót'a, muvār* (< *muhār*); јасно је да се *v* код именица развило — као прелазни глас — прво у косим падежима, па је после пренесено и у номинатив јединице;

с. у једним случајевима сугласник *k*:

grāk (у дијалекту *slánac*), *sirómak* (у диј. *brīžan*), *siromāki, klža* (у диј. *kūt'a*), *kūkinja, špāker* (< *Sparherd*), *Krovāt, krovācki, Vlāk, Vlāki, māt'ika, jōk* (= *jōh!*); јасно је да је *k* премантурска супституција туђега и вандијалекатског *h*.

Група *hv > hf > f*: *zafálit, fála*.

2. По мерски дијалекатски тип. Он је ограничен на свега једно село: Помѐр. То је повелико село, између Премантуре и Медулина.

У Померу налазимо:

а. за прасловенско *tj, dj* — *t'* и *d'*:

t'ér, vrít'a, rèt', pèt', mladit', gùdit', mächit', šét'at, (se) šēt'a, met'āt, jàrit', kùt'a, plèt'a, pèt', spèt', srít'a, nesrít'a, vřt', istèt', t'e, t'emo; mlad'e, blid'i, trd'i, rid'i, slād'i, glād'i, čād'a, zid'a, grad'ân, grd'i, glòd'at, glòd'e, poglòd'ala, mlad'ūh, zařd'ala, prèd'a, krèd'a;

б. за српскохрватско *tj, dj* — *t'* и *d'*:

brāt'a, trèt'i, cvit'e, smèt'e, prolit'e, léd'a;

с. за групу *jt, jd* — *t'* и *d'*:

it', dót', nāt', obāt', nād'en, dōd'en, obād'en;

д. за групе *stj, zdj* итд. — *št, št', žd*:

dāžda, daždī, mōždani, ognjšte, méždit, nātašte, klišta, štvr, šlpnit, štūca, štūcavica, blišti, (se) lāšti, kūt'ište || košit'e, rakumit'e, metlišt'e, jāšt'erica, gūšt'ar, gūšt'arica, ošt'enica, strušt'e, košt'ica, stišt'en, išt'en, mljāšt'en.

Ad а. *ć* и *đ* у Померу, то су чакавски гласови = *t'* и *d'*; *č* је умекшано = *č'*.

Ad д. Рефлекси група *stj, skj* (*sk'*) нису овде — као у Премантури — лингвистички разграничени: *št'* налазимо у Померу не само у алтернативним односима него и у изолованим речима и у суфиксу *ište*. Очигледно — дијалекатска мешавина. Нисам запазио да се рефлекси *št'* и *št* мешају, употребљавају у истим речима.

Степен развитка акцентуације.

Лингвистички гледан — померски акценатски тип интересантан је нарочито по томе што представља једини акценатски тип међу акце-

натским системима дијалеката јужне Истре у коме резултат преношења старог " акцента на претходни кратки слог и на претходни дуги слог — није један, исти:

a. у првом случају — кад је " акценат пренесен на претходни кратки слог, стоји данас на томе слогу " акценат;

b. у другом случају — кад је " акценат пренесен на претходни дуги слог, стоји данас на томе слогу ' акценат.

Иначе, што се тиче степена развитка акцентуације, у померском дијалекту налазимо овакву ситуацију.

1. Стари " акценат пренесен је увек с последњег отвореног слога, и то :

a. као " акценат на претходни кратки слог:

zēmija, dāžda, kōsa, ōska (= voska), kōza, rōsa, žēna, sēstra, zōra, nōga, vōda, lōza, dōšļa, pēkļa, plēļa, tēkļa, jēdna, postdli, kōnja, pōpa, vōli, snōpi, sēlo, ōca, ōsta, tēplo, vesēlje, lipōta, pēče, plēte, zōve, dovēdi, ubēri, donēsi, pomōži;

b. као ' акценат на претходни дуги слог:

mlād'e, liha, rāla (= rahla), fāla, lipa, klišta, svit'a, trāva, bunāra, rūka, glāva, brāda, oprēdi, strēsi, črtva, pētka, četrtka, srīda, stīna, zvīzda, cvitki, prāsca, prāsci (1. мн.), kljūci (1. мн.), stūpca, stūpci (1. мн.), jāja, kōlca, dīte, dāli, smīha, vrāta, imānje, stānje, trēse (3. једн.), tūče, rēste.

2. Стари " акценат пренесен је увек — из свих положаја — на претходни дуги слог — и увек, наравно, у облику ' акцента; то значи — он је пренесен:

a. како с крајњег затвореног слога:

Ktrac, rānit, zamāhmit, čūvat, ōbrnit, privrmit, olādit, vēnac, sūsed, ugāsit, žīvit, pasīvat, (se) krīvit, pocrmit, počrvit, šēt'at, četrtak, pētak, cvitak, prāsac, stūpac, ošūsit, (s) jājon, (s) krāljon, čpat, pīvac;

b. тако и с којег од унутрашњих слогова:

zamāhmija, rābiļa, čūvaļa, olādīļa, sūseđa, sūseđi, ugāsīļa, žtviļo, počrvīļa, ošūšīja, trēsemo, tūčemo, prēdete, rēstete.

3. Стари ^ акценат чува своје место у свима положајима после кратког слога; али не чува своје старо место ни у једном положају после дугог слога: он је у томе случају, где год је стајао после дугог слога, пренесен на претходни слог; наравно, у облику ' акцента.

Тако имамо:

a. с једне стране:

mihūr, sirēnje, obāt', uvīda, obād'en, istēt', obūka se, četrti, bačāv, bičāv, sestār, ovāc, matik, bunār, onī (= onī), rosi (< rosi), peštā

(< *peštā*), *pensā* (< *pensā*), *gnjijā* (< *gnjijā*), *lovi* (< *lovi*), *drži* (< *drži*), *postō* (< *postō*), *fažō* (< *fažō*), *imā* (< *imā*), *pasā* (< *pasā*), *kantā* (< *kantā*), *met'ā* (< *met'ā*); a

b. с друге стране:

čūva (< *čūvā* = чувао), *se šēt'a* (< *šēt'ā*), *cīpa* (< *cīpā*), *lihe* (< *lihē*, 2. једн.), *svit'e* (< *svit'ē*), *trāve*, *rūke* (< *rūkē*), *brāde* (< *brādē*), *glāve* (< *glāvē*), *sride* (< *sridē*), *rūkon* (< *rūkōn*, 6. једн.), *glāvōn* (< *glāvōn*), *lihōn* (< *lihōn*), *blišti* (< *blišti*, 3. једн.), (*se*) *lāšti* (< *lāšti*), *trēsu* (< *trēsū*, 3. мн.), *tūču* (< *tūčū*), *rēstu* (< *rēsū*), *prēdu* (< *prēdū*).

4. Стари " акцент никад није пренесен — фонетичким путем — на претходни кратки слог с крајњег затвореног слога или с кога од унутрашњих слогова.

Тако у померском дијалекту налазимо:

a. стари " акцент у крајњем затвореном слогу:

ulovīt, *odīt*, *nosīt*, *kantāt*, *igrāt*, *pasāt*, *rosīt*, *crljenīt*, *iskalāt*, *ukrēst*, *peštāt*, *oženīt*, *met'āt*, *Pomēr*, *trbūh*, *grad'an*, *lemēš*, *ocāt*, *mład'uh*, *mładit'*, *siromāh*, *tovār*, *jezik*, *jedān*, *crljen*, *ovēn*, *onēn*;

b. стари " акцент у коме од унутрашњих слогова:

uzdāhmit, *pensāju*, *kantāju*, *poglodāla*, *uvēha*, *otelila*, *ukrēja*, *zařd'ala*, *odila*; *siromāhi* (1. мн.), *tovāri*, *jeziki*, *rankuništ'e*, *srnūšt'e*, *čerišnja*, *nedilja*, *košt'ica*, *matika*, *želižo*, *pinjāta*;
ovēga, *onēga*, *veliken*, *crljenen*; *ovāko*; *šešnāest*.

5. Какав је померски акцентски тип што се квантитета тиче? Као премантурски — по двема главним особинама својим:

a. по томе што и он скраћује дужине после акцента — увек:

itin, *mūhe* (< *mūhē*), *māli* (< *māli*), *blidi* (< *blidi*), *vldin* (< *vldin*), *štūca* (< *štūcā*, 3. једн.), *skūva* (< *skūvā* = скувао), *vūne* (< *vūnē*), *ima* (< *imā*, 3. једн.), *uvida* (< *uvidā*, 3. једн.), *slād'i* (< *slād'i*), *trēt'i*, (*se*) *zid'a* (< *zid'ā*, 3. једн.), *pasāju* (< *pasājū*), *vrga* (< *vrgā* = вргао), *vrīt'e* (< *vrīt'ē*), *žlice* (< *žlicē*);

b. по томе што и он скраћује ^ акцент у крајњем отвореном слогу — увек:

vō (< *vō*), *sō* (< *sō*), *jā* (< *jā*), *ti* (< *ti*), *mi* (< *mi*), *vi* (< *vi*), *dā* (*dā* = дао), *znā* (< *znā* = знао), *ki* (< *ki*), *kā* (< *kā*), *stojl* (< *stoji*, 3. једн.), *sidi* (< *sidi*), *spi* (< *spi*), *lovi* (< *lovi*), *umi* (< *umi*).

За скраћивање ^ акцента у крајњем отвореном слогу испред енклитике — имам свега два примера у материјалу: *crljeni_se*, *ne lovi_se*; а за чување тога акцента у том положају — немам ниједног примера у белешкама.

Две напомене.

1. Ја сам рекао да померски дијалекат преноси " акценат на претходну дужину и с унутрашњих слогова, не само с крајњег затвореног слога; према томе, у њему су искључиви примери типа *strési_{mi} bñhe, oprédi_{mi} tð* — с пренесеним акцентом испред енклитике — сасвим на своме месту: потпуно одговарају условима под којима се у овом дијалекту стари " акценат преноси на претходни слог.

2. Рекао сам, исто тако, да померски дијалекат преноси " акценат на претходни кратки слог само с крајњег отвореног слога — никад с унутрашњих слогова; према томе, у њему искључиви примери типа *doněsi_{ga}, pɔtðži_{mi}* — с пренесеним акцентом испред енклитике — нису првобитни, не могу бити првобитни.

Множински именички облици.

1. Генитив множине.

а. Код именица женског рода. Увек је без наставка *a*:

žēn, rūk, nōg, kōz, grēd, stīm, zvēzd, matik, jābuk, bičāv, sestār, smðkav, gūžav, krūšak.

Овакве генитиве, без наставака *a*, налазимо у свима истарским селима сем Премантуре и премантурских села.

Прво, они могу бити чакавски, и сигурно су такви у свима чакавским говорима Истре. Друго, они могу бити штокавски, и вероватно су такви у многим штокавским говорима Истре. Исп. генитиве без наставка *a* код именица женског рода у неким посавским говорима (I v š i ć, Rad 197, 15). Таквих генитива, без наставака *a*, има у изобилју и у говорима западне Босне и Лике (B e l i ć, RS I 200). Биће их, свакако, и другде.

б. Код именица мушког и средњег рода. Има само један наставак = *i*:

(tñh) ljúdi (ном. *ljúdi*), *bunári* (*bunári*), *cvitki* (*cvitki*), *sípi* (*sípi*), *télci* (*télci*), *prásci* (*prásci*), *vðli* (*vðli*), *kðnji* (*kðnji*), *pðpi* (*pðpi*), *snðpi* (*snðpi*), *kljúci* (*kljúci*), *zúbi* (*zúbi*), *zidi* (*zidi*), *dúbi* (*dúbi*), *bristi* (*bristi*), *stúpci* (*stúpci*), *jáji* (*jája*), *krèli* (*krèla*), *sèli* (*sèla*), *vðzi* (*vðzi*), *jeziki*, *tovàri*, *gðlubi*, *gřmi* (*gřmi*); али *dān, lit.*

Шта представљају ови генитиви на *i* у померском дијалекту?

Несумњиво штокавске облике — као у Премантури, и то:

а. облици типа *zúbi, bristi* некадашње *zūbi, bristi*, с дугим и акцентованим *i*, а

б. облици типа *vðli, snðpi* некадашње *vðli, snðpi*, с дугим и неакцентованим *i*.

Тако је у свим говорима залеђа пулскога: свугде где имамо у њима у генитиву множине *i*, то је *i*: 1. штокавски наставак и 2. добијено од некадашњег дугог *i*, акцентованог или неакцентованог.

На основу чега ми закључујемо да се облици типа *zūbi* у померском дијалекту и у осталим говорима залеђа пулскога своде на некадашње *zūbi* ?

На основу података оних истарских штокавских говора који и дан-данас чувају у генитиву множине дуго акцентовано *i*. А то значи: а. на основу облика типа *dubi*, *ljudi* у премантурском дијалекту; б. на основу облика типа *jāji*, *pūti* у М р ч а н и на северу од Пуле; с. на основу облика типа *klāsi*, *jāji* у селима која чине источно крило дијалеката залеђа ровињскога (Р а п о њ и, К р м е д, Г о л а ш, С м о љ а н ц и); и d. на основу облика типа *zūbi*, *lāsi* у В о ш т е н и м а код Ловреча.

Може некоме — из необавештености — горње питање изгледати сувишно. Ствар је у овоме. Има штокавских истарских говора — што не преносе њ акцент — који имају само генитиве типа *ljūdi*, *bristi*. Ти и такви облици могу лако бити штокавска супституција чакавских генитива типа *lāsi*, *pūti*, *dūbi*, *jāji* што сам их бележио у чакавском З а р и ч ј у код Пазина (Прилози XX 232).

2. Датив, инструментал и локатив множине. Ти су облици у Померу једнаки, и свршавају се на *in* — код именица мушкога и средњег рода, и на *an* — код именица женскога рода:

(po) *lihan*, (na) *kōstin*, (prid) *vrātin*, (prāvin) *ljūdīn*, (nāšin) *ženān*, (mālin) *sēlin*, snōpin, (o) *ovcān*, (po) *rukān*, (po) *nogān*, (u) *stīnan*, (u) *līskan*, (za) *kōzan*, (trīn) *ljūdīn*, *cīpin*, (o) *krāljīn*.

Ово су штокавски облици — и по факту што су изједначени и по начину како су изједначени — којима је потребан коментар у два правца: прво, што се тиче квантитета наставка *in* и друго, што се тиче акцента неких облика.

Прво о квантитету наставка *in*.

Поставља се питање: своде ли се данашњи облици типа *cīpin*, *ljūdīn*, *sēlin* на некадашње *cīpin*, *ljūdīn*, *sēlin*, с дугим *i*, или на некадашње *cīpin*, *ljūdīn*, *sēlin*, с кратким *i* ? То се питање тиче свих говора ове дијалекатске зоне Истре у којима у генитиву, дативу и локативу множине имамо наставак *in*.

Ја мислим да је по среди оно прво: да смо некад имали *cīpin*, *sēlin*, које је преношењем акцента у првом случају и губљењем дужине у оба случаја — дало данашње *cīpin*, *sēlin*. Докази: премантурски дијалекат са својим *putin*, *dubin*; дијалекат залеђа сењскога са својим *cīvin*, *mrāvin*, *brīcin* (Т о м л ј е п о в и ć, NV XIX 414); неки посавски говори са

својим *cripovĩt, volđovĩt* (I v š i ć, Rad 196, 216); каштелски дијалекат са својим *sđlĩn, volĩn* (Б е л и ћ, О основној чакавској акцентуацији 34)¹. И тако даље.

Друго — о акценту код неких примера.

Ти су примери — облици *kđzan, rukān*. Они акценатски не иду у систему: место *kđzan* очекивали бисмо *kozān*, место *rukān* — *rũkan*. Први облик, *kđzan*, добијен је сигурно морфологизацијом акцента: исп. *kđza, kđzi, kđze*; други пример, *rukān*, добијен је вероватно под утицајем *nogān*; ако није унесен из кога од суседних села.

Померски дијалекат као дијалекатски тип.

Померски дијалекат, то је штокавски икавски говор с незнатном чакавизацијом. Нарочиту важност за одређивање порекла и карактера овога говора, по моме мишљењу, имају гласови *t'* и *d'* у њему. Они су, несумњиво, некад били штокавски звуци = *ć* и *đ*, као што показује глас *d'*, који је у дијалекту искључиви рефлекс прасловенског *đj*. Контактном првобитног померског дијалекта с чакавским говорима — где, то не знамо — гласови *ć* и *đ* променили су свој изговор, чакавизирани су: прво *ć* (> *t'*), па према њему и за њим и *đ* (> *d'*).

Према томе, померски је дијалекат у својој првобитној системи имао: *ć* и *đ* < **tj* и **dj*, *št* и *žd* < **stj*, **zdj* итд.; *št* — вероватно и под условом да се доста бројни примери са *št'* < *šč* у Померу свODE на икавске инфилtrate, из оних говора који су у својој системи имали *šč* и *žd*. Детаљи.

Померски дијалекат има извесних додира с премантурским дијалектом: а. и у њему се глас *h* губи у неким речима: *ođit, łtit, krũva, rānit, lb, ołādit, lādan, (se) lāдите, rāla* (= рахла), *skũvat, skũva*; б. и у њему, као у премантурском дијалекту, налазимо *pĩvac*, а не *peteh, kũt'a*, а не *hiža*.

3. М е д у л и н с к и д и ј а л е к а т с к и т и п. Он је ограничен на свега једно село: Медуљин. То је лепо и велико село у медулинском заливу, одмах према Премантури.

У Медулину налазимо:

а. за прасловенско *tj, dj* — *t'* и *d'*:

vrit'a, vřat'ati, navřat'ati, vřt'i, māt'eha, svit'a, kũt'a, plēt'a, sļavĩt', svit'њak, t'ērka, srl't'a, pēt'; *zagrād'ivāti, nasad'ivāti, zazid'ivāti, poglād'en, čād'a, mlād'uh, prēd'a, mlād'i, třd'i, rĩd'i, krēd'a, ukrēd'eno, žēd'i, rōd'ena, blĩd'i, mēd'u se*; али: *mež (namĩn), izmež (nas)*;

¹ Додуше, примери из посавског и каштелског дијалекта, као доказ, немају апсолутну вредност: *l* у њима може бити резултат посавског и чакавског дуљења вокала пред крајњим сонантима.

- b. за српскохрватско *tj, dj* — *t'* и *d'*:
cvit'e, net'āk, net'akinja, trèt'i, žalost'on, māšt'on, svāt'a, brāt'a, léd'a; али: *grōzje*;
- c. за групе *jt, jd* — *t'* и *d'*:
dōt'i, pōt'i, nāt'i, obāt'i; dōd'en, pōd'en, nād'en;
- d. за групе *stj, zdj* итд. — *št, št', žd*:
prišt, gūštar, gūštarica, bunīšte, ognjīšte, strnīšte, nātašte, (se) laštī, laštīti se, Pāzinština, Lābinština, Pūlština, (se) laštīde, prēgršt || pušt'vāti, napūšt'āti, rasplāšt'en, gūšt'i, dašt'ica, pūšt'a; dāžda, mō-ždani.

Ad a. *ć* и *đ* у Медулину, т о су чакавски гласови = *t'* и *d'*; *ć* је умекшано = *č*.

Ad. d. Рефлекси група *stj, skj* (*sk'*) и овде су лингвистички разграничени: *št* је рефлекс изолованих речи и суфикса *ište, št'* — живих алтернационих односа.

На жалост, ја из Медулина имам мало примера за групу *št'*. Ови што их имам могу се поделити у две групе:

- a. једни су постали подмлађеним јовањем:

gūšt'i, rasplāšt'en, pošt'vāti;

- b. други представљају икавске (пре него чакавске) инфилтрате:

pūšt'a, napūšt'āti, dašt'ica.

Дакле — све као у премантурском дијалекту.

Степен развитка акцентуације.

1. " акцент преноси се на претходни слог само у једном случају: с крајњег отвореног слога. И преноси се као ' акцент у оба случаја: и кад је претходни слог кратак и кад је претходни слог дуг.

- a. Претходни слог је кратак:

mōja, zāpri, (v)ōla (= вола), otēcē, rōsa, kōza, nōga, dōbro, zōra, séstra, žēna, pōlje, ōvsa, rōsi, nōgi, (v)ōda, dāška, kōnji, sélo, pōpi, pastōli, dāžda, kōsa, (v)ōlu.

Овде имамо једно одступање: уз бројеве 2—4 имају именице женскога рода на *a* у номинативу множине непренесен акцент: *dvī rukē, trī kozē, četīri ženē*. Ову црту налазимо и у Лижњану. Даље: налазимо је, као конструкцију, и у неким чакавским говорима, у Новоме и другде (Б е л и ћ, Двојина 135). А ко зна: можда овде и немамо непренесен " акцент, него нарочиту дуалску конструкцију: *dvī rūkē, trī kozē, četīri ženē*.

b. Претходни слог је дуг:

brista, bristi, drina, cvitka, cvitki, cipi, plance, stina, vrata, (v)ózu, črivo, čáde (= во), mihi, fála, résti, réste, Ríka, Púla, svít'a, jún-ci, gréde, čřéka, Líka, rúki, četřtka, osékni, léd'a, ševa, túnji, izrésła, múka, kljúči, jáje, púti, stáblo, débło, hrásti, mlíka, grádu, puntáli, glísti, túče, (v)úče, trése, zvízda, líha, stríla.

Напомена. Акцентат је пренесен с крајњег отвореног слога и пред енклитиком: *kému₁si to dā, kéga₁si vīdija, od kéga₁je stábla.*

2. У свима осталим случајевима " акцентат чува своје старо место; тако да у Медулину налазимо:

a. непренесен " акцентат у крајњем затвореном слогу:

svidok, Odujan, bubrig, crljén, umik, udovac, jezfk, ovàs, zanàt, zrmàn, jedàn, konjòn, otàc, trbùh; (v)ñčèn, jñnàc, tēlàc, kljūčòn, nõžòn || nõžòn, trēsèn, šñsèd, vèñàc, cviták, plāñàc, rēstēs, hrēbàc, přēdèn, stāpàc, slāñàc, čřčàk, četřtāk, gnjīlěš;

b. непренесен " акцентат у унутрашњим слоговима:

posáđiti, rasplāstiti, ñčete, ñčèto, trēsèto, cřpàti, rascřpàti, preorivàti, prikopřivàti, nakopřivàti, nasadřivàti, priskakřivàti, zazidřivàti, pušřivàti, umočřivàti, poučřivàti, pocřniti, čřviti, počřvija, pšàti, zagraditi, židàti, hrāniti, žřviti, svitliti, pītālo, osėknūti, zavīšàti, zamšiti, zamšřivàti, podmšiti, vřnūti, namāhnūti.

3. ^ акцентат чува своје старо место у свим положајима; тј. и у крајњем отвореном слогу, и у крајњем затвореном слогу и у унутрашњим слоговима.

Примери:

(od) Pūlē, rukē, kozē, cvitā, ovī, ovā, granē, pasō, rosē, kotā, posā; zelenjāk, kokōš, pošter, mihūr, net'āk, ovāc, šlavit', koštāš, pedesēt, kantān, besid; ožēti, zapřiti, zajāti, uvīda, doklāt'enac, četřti, rasprkidan.

Квантитет.

Као општа констатација вреди ово: дужине у Медулину чува још само стара генерација; млађа их редовно губи. Али их и старија генерација скраћује у многим случајевима.

1. Дужине се скраћују после акцента — увек:

(se) cēri, mūrāv, dīmli (= дивљи), plāmen (= plāmēn), dīga, (od) ñne, vřga, stāron, prāvon, kōzji, đvci, (se) čřvi, mlād'i, uvīda, svāki, svitlost, kūt'e, lēpuh, četřti, mohūne, rīpe, māka, srīt'e, vřit'e, būhe.

2. Код примера где смо имали две дужине једну поред друге, неакцентовану и акцентовану, можемо разликовати два случаја:

а. дужина се чува, а $\hat{}$ акценат се скраћује:

Pǎlē, Rǐkě, mǎkě, brǐstih, cvǐtkih, vǐhlih, ljǎdih, zǎbih, jǎjih, čǐvih;

б. дужина се губи, а $\hat{}$ акценат се скраћује:

stindn, glavdn, rukdn, braddn, travè, bradè, glavè, granè, lihè, grandn, travdn, lihdn.

Развитак је овде, свакако, ишао овим путем: *lihè, grāndn > lihè, grāndn > lihè, grandn*. Под утицајем облика типа *grandn* имамо и облике типа: *(v)oddn, kozdn, stazdn, kosdn, zemljdn*. Исп. слично скраћивање једне од двеју узастопних дужина у источначакавским говорима (Б е л и њ, О чакавској основној акцентуацији 14, 26).

3. $\hat{}$ акценат скраћује се у крајњем отвореном слогу у Медулину — увек:

kǐ, kǎ, cvitǎ (3. једн.), kotǎ, posǎ, ovǐ, (se) osidrǎ, grmǐ, lampǎ (3. једн.), gnjijǎ (3. једн.), (v)odè, znǎ, klicǎ (3. једн.), ukisǎ (= ускусио), daskè, sidǐ (3. једн.), dǎ, rosè, kosè, kantǎ (3. једн.), (v)ò.

Множински именички облици.

1. Генитив множине.

а. Код именица женскога рода на *a*. Нема никад наставка *a*:

mriž, kôz, krāv, njŭ, kút', šêv, žên, dlǎk, zvižd, stin, stril, smð-kav, krùšak, prǎsak, ovǎc.

б. Код именица мушкога и средњег рода. Има наставак *ih*:

brǐstih (brǐsti), cvǐtkih (cvǐtki), cipih (cipi), ũkih (ũki), bròdih (bròdi), vǐhlih (vǐhi), mihih (mihu), hrèpcih (hrépci), prǎgih (prǎgi), jǎncih (jǎnci), tǐlcih (tǐlci), kǐlih (kǐla), ðblakih (ðblaki), mùžih (mùži), stǎrcih (stǎrci), ljǎdih (ljǎdi), zǎbih (zǎbi), kònjih (kónji < konji), kljǎčih (kljǎči), jǎjih (jǎja), pǔtih (pǔti), stǎblih (stǎbla), dèblih (dèbla), (v)òlih (vòli < volǐ), bubriǐgih (bubriǐgi), čǐvih (čǐva), sèlih (sèla < selǎ), hrǎstih (hrǎsti), dǔbih (dǔbi), pòpih (pòpi < popǐ), gòstih (gòsti), vrǎtih (vrǎta), glǐstih (glǐsti), pǎlcih (pǎlci), vǎsih (vǎsi), snòpih (snòpi < snopi), sùdih (sùdi); али: lit.

Шта представљају ови генитиви на *ih* у медулинском дијалекту?

Ја мислим да су то чакавски облици и формално и — бар у неким случајевима — акценатски. Прво, облици *ðlih, kònjih, pòpih, snòpih, sèlih* не могу бити никако штокавски; да су штокавски, они би имали основу *vòl-, kònj-, pòp-, snòp-, sèl-*. Друго, облици типа *cipih, mihih,*

ključih, pūtih, hrāstih, vrātih, glīstih представљају вероватно прерађене чакавске облике *čipih, mūhah, ključih, pūtih, hrāstih, vrātih, glīstih*. Треће, облици *zābih < zūbih, ljādh < ljūdh* — сигурно су чакавски. Четврто, облици типа *brīstih < brīstih, cvītkih < cvītkih, vřhīh < vřhīh, jājh < jājh, čřvīh < čřvīh* могу бити и штокавски и чакавски; штокавски — под условом да се своде на старо *bristi + h, jāji + h* итд.; чакавски — под условом да су добијени према облицима типа *brūsih, būsih, čřpīh, kūsih, sinīh, vlōsih* које налазимо у источночкавским говорима и који у њима имају акценат на основи (Hraсте, ЈФ XIV 18). И тако даље.

2. Датив, инструментал и локатив множине. Ти су облици у Медулину једнаки, и свршавају се на *in* — код именица мушкога и средњега рода, и на *an* — код именица женскога рода:

(s) *kōkošan, (na) stinān, (na) glavān, (pria) đčin, (pod) zābīn, (po) pūtin, (z) Mrčāncīn, (z) dvin) ženān, (po) pletīn, (z) mrižan, (po) đtokin, (na) vrātīn, (z) dvin) rukān, nogān, ženān, (z) ovcān, krāvan, vđlin, tovārin, (s) kōnjīn, (u) litin.*

Ово су, несумњиво, штокавски облици — и по томе што су изједначени и по томе како су изједначени.

Детаљи.

Облици *zābīn, pūtin, vrātīn, Mrčāncīn* своде се — у овом дијалекту — на старије *zūbin, pūtin* итд., са скраћивањем $\hat{}$ акцента после дужине; а облици *vđlin, kōnjīn* и сл. — на некадашње *vđlin, kōnjīn* итд., са скраћивањем дужине после акцента.

Медулински дијалекат као дијалекатски тип.

Медулински дијалекат, то је укрштен говор, штокавско-чакавски; штокавски по основици својој, чакавски по споредној компоненти својој.

Ја и овде, у Медулину, нарочити значај придајем гласовима *t'* и *d'*, који су у дијалекту искључиви и доследни и који су добијени, чакавизацијом, од првобитног *ć* и *đ*. Што се тиче чакавског супстрата, он је у Медулину в а ж а н и сигуран само у једном случају: у генитиву множине именица мушкога и средњега рода, где налазимо наставак *ih*. Одсуство наставка *a* у генитиву мнџине именица женскога рода не показује много: то може бити и чакавска црта и штокавска икавска особина. Преко других црта, као безначајних детаља, прелазим.

Као закључак. Медулински дијалекат — његов основни, штокавски део — имао је у својој структури првобитно ове гласове и гласовне групе: *č, ć* и *đ < *tj* и **dj, št, žd < *stj, *zdj* итд. Чакавски:

дијалекат унео је у овај систем само артикулациони поремећај: наметнуо је штокавскоме *ć* и *d*, преко гласа *t'*, свој изговор.

4. Лижњански дијалекатски тип. Ограничен је на свега једно село: Лижњан. То је велико село, одмах изнад Медулина.

У Лижњану налазимо:

- a. за прасловенско *tj, dj* — *ć, t'* и *d'*:
věč, gāče, kapotič, božič, vrīča, zaprēcati, zvrācati, pondčnica, jārič, sviča, brečič, sviča, krēčati, pečina, peč, rājčić, čete, peči, reči, tūči, mladīč, bančić, obrāčalo, mečala, Dōriči, načve, būkviči, plēča, košič, krēčati, tiču, Vodinėlič, Būrsič, Kljūnič, Miļdšević, plāčūči, vičūči, kantājuči, nōseča, vrči, māčeha, vrāčali, najvēče, plāčeni, skraćeno, nesriča, plāčati, Jelčić, zleči, ščer, pōnoči, plāčamo, nočāske, mečati, ubūči, plāča, plāčen, Brūsič, Bakrenič, Antonič, nōč || krāt'i, gūšt'i, čistót'a, zamūt'ena, smūt'en, žūt'i, teškót'a, čršt'i;
prēd'a, rōd'ena, slād'e, rid'e, blid'i, rd'u, rd'avo, rād'ati, grād'a, mlad'ūhi, trd'e, mlād'i, mlad'ušica, glōd'e, izvād'en, uvrīd'en, posūd'ena, svād'a, svād'a (se) : žēž, mež, izmēž ;
- b. за српскохрватско *tj, dj* — *t'* и *d'*:
trēt'i, net'āk, svāt'a, brāt'a, cvit'e, lišt'e, prolīt'e, kršt'ān, rod'āk, posūd'e, pāmet'on, košt'ōn, žālošt'on; али: grōzje;
- c. за групе *jt, jd* — *jt, jd*:
pōjti, dōjti, dōjde, prōjde, dōjdemo, nājdu, nājti, obājti, zājti;
- d. за групе *stj, zāj* итд. — *št, št', žd*:
klišta, štūca, olište, gūštar, gūštarica, štrpnuti, nātašte, štiplje, štipati, uštine, ognjište, dvorište, strnište, zemljište, košište, Moštenica, štūcavica || išt'en, išt'emo, spūšt'alo, křšt'en, oprōšt'eno, spūšt'eno, ošt'ēna, ošt'enica, počīšt'ena, išt'i; mōždami, dāžda.

Ад а. *ć* у лижњанском дијалекту, то је врло меко $\check{c} = \check{c}^{\text{e}}$; и не разликује се ни по чему од етимолошког $\check{c} = \check{c}^{\text{e}}$; *t'* и *d'* — то су потпуно чакавски гласови = *t' d'*.

Какав је распоред рефлекса *ć* и *t' < tj* у Лижњану?

Овакав: а. у засебним речима налазимо увек *ć*, немамо никад *t'*; б. у новом јотовању имамо увек *t'*, немамо никад *ć*; с. у такозваним алтернационим односима налазимо и један и други рефлекс; исп.: *vrāčali* (: *vrāiti*), *plāčati* (: *plāiti*), *skraćeno* (: *skrāiti*), *plāčeni, plāčen* (: *plāiti*), *krāt'i* (: *krātak*), *žūt'i* (: *žūt*), *zamūt'ena* (: *zamūiti*), *smūt'en* (: *smūiti*). Примерима *teškót'a, čistót'a* ја не придајем никакав значај: они су унесени из суседних села, која, сва, имају *t' < tj*.

Таква је фактичка ситуација. Питање је — како се она може историјски разумети. Само на један начин: укрштањем овога дијалекта, или основнога и штокавског дела његова, с неким чакавским говором. Где је то укрштање извршено — негде у Далмацији или на истарској територији — то је друго питање. Ја верујем у Истри, јер је оно, по свему судећи, новијега датума.

Конкретно: ја мислим да је лтжњански дијалекат — по пореклу и по основици својој — штокавски икавски говор, и да га треба овако анализирати:

1. он је имао *č̣, ć* и *đ*, дакле штокавске гласове; изговор гласа *č̣* пренео се врло рано и на глас *ć*; *đ* је остало штокавско;
2. он је имао групе *tj, dj < tvj, dbj* и групе *stj, zdj < stvj, zdbj*;
3. он је имао групе *št, žđ* за прасловенско *stj, zdj* итд.; и
4. он је имао облике *gušći, črščići, kračići, žučići* — сасвим у духу своје штокавске гласовне системе.

Тако је стање било пре новог јотовања. Ново јотовање унело је у фонетички систем лтжњанског дијалекта нове гласове и гласовне групе: *ć < tj* и *šč, žđ < stj, zdj*. Тако су створени у језичком осећању представника лтжњанског говора нови и живи алтернациони односи: *ć : t, šć : st*. Ти нови односи нису остали у првобитним оквирима. Они су се проширили, у извесним случајевима, и на старе алтернационе односе. Тако смо — новом везом — место старог *gušći* према *gust* добили **gušći*, место *črščići* према *črst* — **črščići*, место *kračići* према *kratak* — **kračići*, место *žučići* према *žut* — **žučići*, место *zamućena* према *zanutiti* — **zamućena* и сл.

То је — стање лтжњанског дијалекта пре његова контакта с чакавским говорима. Сад долази инфилтрација чакавског дијалекта у њ. У чему се она манифестовала?

а. У замени штокавског *ć* и *šč* чакавским *t'* и *št'* и у промени штокавскога *đ* — због паралелизма са *t'* — у чакавско *d'*.

б. У замени — артикулационо — штокавских живих алтернационих односа — *ć : t, šć : st* — чакавским живим алтернационим односима *t' : t, št' : st*. Тако смо — и због тога — у лтжњанском дијалекту добили: *gušt'i* место некадашњег *gušći*, *čršt'i* место некадашњег *črščići*, *krat'i* место некадашњег *kračići*, *žut'i* место некадашњег *žučići*, *zamu't'ena* место некадашњег *zamućena* и сл. И тако је овај дијалекат — што се гласова *t'* и *d'* тиче — почео да живи искључиво чакавским животом.

Кад овако објашњавам лтжњански дијалекат, ја полазим од три основне поставке: 1. од поставке да је ново јотовање штокавска црта, која се не може никако објаснити утицајем чакавских говора; 2. од

поставке да је ново јотовање у нашим говорима вршено много раније него што Белић претпоставља, много пре друге половине 17. века; и 3. од поставке да се новија гласовна композиција штокавских истарских говора мора објашњавати у првом реду дијалекатским укрштањем, дијалекатском мешавином, па тек онда — у другом реду — регуларним развитком гласовних црта.

И тако, да позовим: штокавци су чакавцима у Лижњану предали своје *cviće*, *léda*, с извршеним новим јотовањем; а чакавци штокавцима своје (добито од штокаваца) *cvit'e*, *léd'a*, с чакавским изговором гласова *ć* и *d'* = *t'* и *d'*. Дакле: имамо посла с обостраним, реципрочним утицајем.

Напомена. Ја нигде другде у Истри нисам наишао на овакав говор, са *ć* и *d'* за прасловенско *tj* и *dj*. Али јесам на говоре који за прасловенско *tj* и *dj* имају једне рефлексе, а за српскохрватско *tj* и *dj* — друге. То су штокавски говори залеђа поречкога, који имају *ć* и *ž* < **tj* и **dj* (*svića*, *preža*), а *t'* и *d'* < *tj* и *dj* (*net'ak*, *ljed'a*). Говори залеђа ровињскога овде су потпуно доследни: они имају *ć* и *ž* < **tj* и **dj* и *ć* и *g'* < *tj* и *dj* (*cviće*, *leg'a*).

Ad d. Рефлекси група *stj*, *skj* (*sk^e*) и овде су лингвистички разграничени: у изолованим речима и у суфиксу *ište* налазимо само *št*, у алтернационим односима — само *šć*; *šć* немамо никад.

Код примера са *št'* треба разликовати две групе случајева. Прва група — то су облици *kršt'en*, *oprošt'eno*, *spušt'eno*, *počist'ena*, *spušt'alo*; њих можемо наћи — и налазимо готово све — и у јекавским и екавским говорима; и њих је давно и тачно објаснио Б е л и ћ: подновљеном и психолошком везом сугласника *j* с гласом *t* из групе *st* (ЈФ IV 23). Гласовни — или псеудогласовни — развитак код њих ишао је, по моме мишљењу, овим путем: *kršč'en* > *kršćen* (после новог јотовања) > *kršt'en* (после чакавизације гласа *ć*).

Друга група случајева — то су облици *išt'en*, *ošt'ena*, *ošt'eniца*. Они су овде двоструко нејасни: а. по томе што гласе *išt'en* итд. и б. по томе што не гласе *išten* итд.

Откуда у њима *št'* место очекиваног *šć*?

На фонетички развитак: *šć* > *št'* (губљењем фрикативне компоненте) не може се, мислим, ни помишљати. Против тога одлучно говоре прилике у говорима залеђа ровињскога, који имају и чувају *šć* меко и у старим и у новим везама.

Факат је ово: *št'* место очекиваног *šć* < *skj* (*sk^e*) налазимо у оним истарским штокавским говорима са *ć* < **tj* који имају у новом јотовању *t'*, *d'*, *št'* (тачно — као у Лижњану). А то су — као што смо већ рекли —

говори залеђа поречкога². У њима налазимо, на пример у Б а д е р н и, овакве облике : *net'ák, lļed'a, lišt'e, košt'ón, išt'en, stišt'en, dašt'ica, pašt'ica, košt'ica*; па чак и *št'i, št'erka*. Или: у њима је — буквално — свака етимолошка група *šć* замењена данас групом *št'*. На који начин?

Нефонетичким путем: преношењем изговора групе *šć < stj, *stj (gušći > gušći > gušt'i, česći > česći > čest'i)* на групу *šć > šć > št'* (*št'* — чакавизацијом гласа *ć*).

Да су ови говори — Б а д е р н е и других села залеђа поречкога — имали некада *šć < *skj (sk*)*, показује облик *mlāhćen < mljašćen*, који је своје *šć* заменио групом *hć* пре промене *šć > šć*.

Мислим да се на исти начин објашњавају — и морају објаснити — и примери *išt'en, ošt'ena, ošt'enica* у лижњанском говору: *išćen > išćen* и — после чакавизације гласа *ć* — *išt'en*.

Како се могу разумети примери типа *ošt'ena < oščena* — место *ošt'ena* — у Лижњану, који има увек *št* у изолованим речима и у суфиксу *ište*? Само као инфилтрати, као примери унесени из икавских говора који су имали *šć* и *žd* у својој системи. Дакле, као у премантурском дијалекту.

Степен развитка акцентуације.

1. Акценат је пренесен само с крајњег отвореног кратког слога, и то увек као ' : и кад је претходни слог кратак и кад је претходни слог дуг.

а. Претходни слог је кратак:

sélo, sélu, zóve, ógnja, stéce (= истече), zóra, óca, kóšci, bréku, tiću, kóza, zmiја, kónji, tvóја, snópi, pópi, kótlа, dáska, kótlі, јéna, јéno, pósla, stáza, séstra, téle, vóla, óni, dáždū, svóје, žéna, vódi, vóli, gróba, sébi, dóbro, góli, čélo, čérma, p'čа.

Кад именице типа *noga* стоје уз бројеве 2—4, чувају акценат у крајњем отвореном слогу:

četiri ženè, dvi sestrè, tri kozè.

Биће да и у Лижњану имамо овде исто што и у Медулину: нарочиту дуалску конструкцију: *četiri ženè, dvi sestrè, tri kozè.*

б. Претходни слог је дуг:

súkno, kúčke, vénci, bíla (= бела), glávi, díte, svića, koláče, múka, mlad'úhi, blízū, srida, jánca, rážnju, jáја, ovčári, Káta, gúvno, šúlje, m'rtva, Máte, klišta, brána, prášca, fála, déblo, Jéla, stríla, díte,

² Реч је, наравно, само о говорима који имају искључиво *št* у изолованим речима и у суфиксу *ište*.

jápnò, stáblo, mlíko, óde, svítu, známo, glúha, réste, tínja, sámi, víno, máčka, míra, Dalmatínci, želímo, potégla, makarúne, mlíko, gráni, štíplji, kalúni.

2. Акцент није никад пренесен с крајњег затвореног слога — ни кад је претходни слог дуг ни кад је претходни слог кратак.

а. Крајњи затворени слог је кратак:

α. *otác, božíc, škrlát, Rač, čovík, brečć, mladíc, bančć, Osip, Ivàn, omèt, mrtvác, leměš, tombulác, mršàn, kosác, kršt'àn, trbùh, kapòt, papàr, paprèn, košć, narugljív, Menit', onèn, čేశànj, jezík, udovác, obráz, orlh, zovèn, zověš, visòk, dumbòk, širòk, zelèn, crljèn, jedàn, sviddòk, živòt, siromàh, popòn, Bakrenič, Antonič, travljív;*

β. *vènác, kúčàk, rúčàk, četrtàk, pětàk, rāžànj, nāròd, učèn, učěš, priruč, jāràm, jūnàc, tēlác, rēbàc, sūsèd, spūtèn, prljík, trēsèn, trēsěš, rěstěš, rěstèn, písàk.*

б. Крајњи затворени слог је дуг:

pedesèt, koláč, bandinēr, pačàš, net'ák, mlad'úh, ovác, umín, crník, planík, rod'ák, oduzàd, vrtín, načàv, bačàv, dasàk, sestár, besid, sužàj, zaključàj.

3. Оба стара акцента чувају старо место у унутрашњим слоговима — увек.

Тако у томе положају налазимо:

а. " акцент после дугог слога:

vējàlo, svrljja, hràniti, žbrkàla, veštòdla, zvñnùti, sūšiti, rekamiràle, obučivàle, kādilo, križàti, razgovāràti, mišli, krečàti, zàbìla, písàti, pišite, rād'ali, vikàli, pàliti, rúčàti, rúčàlo, žtòvilo, svršili, grēdēja, kaživàti, hlāditi, sūsèda, spuštàlo, zamūtija, wriditi, skrātija, Gābrina, mžlja, snāžija, plāčàti, rūgàti, pītati, Zāgrèbu, trēpàle, spomēnija, dāvàli, štīpàti, slūžija, čūvati, zgrīšija;

б. " акцент после кратког слога:

razrīzati, čovika, visòken, pripātija, skočija, zamiriti, deteton, Ivàna, uženiti, porēdan, debēja, udovica, orlhi, ognjšte, sagnijāti, četirin, ukrēsti, mečati, čistiji, uprostli, čeripnja, korenjica, planiki, nesrča, zajati, glistina, uštine, računati, siktra, Vrtljike, Dvorina, muštuluga, pripravila, zornica, jezikih, pečna, (u) lazànjàn, Ivànja, stolica, razvidilo, oskrša, kopriva, (za) govèdin, travljivo, suknjeno, spomnje, štrpàca, čerisnje, kolino, gusna, ošt'enica, razumili;

с. ^ акцент после кратког слога:

vesēlje, (u) valži, (na) karigi, umriti, kaživa (3. jedn.), zamunjenoga, činjenje, ubūci (= обући), kaživan, kvintàlih, naoblàčeno, ubòjki,

ubučivaju, zarúbljeno, Mičélka, pridvòrje, povrhti, zapriti, opriti, pogriši (3. једн.), *čilinkuš, wrid'en, wida* (= уједа), *posùd'eno, pošténje*.

4. Исп. и примере за $\hat{}$ акценат у крајњем отвореном слогу после дугих и кратких слогова:

kāzà (< *kāzā*), *ostā* (*mi je*), *rūčā, držē, stinē, razumī, kostī, Pūlē, Rikē, kotā, daskē, varsinā* (= арсенал), *stazē, želī, facò, ubučivā, napisā, trepī, mūkē, kampanā* (3. једн.), *lampā* (3. једн.), *ostā* (< *ostā*).

Две напомене. Прва: акценат је пренесен с крајњег отвореног слога и пред енклитиком:

ne štīpljī me, utūci ga, ubūci se.

Друга напомена: ' акценат изговара се у Лижњану, и само у њему, често као чакавски \sim :

(*po*) *starīni, kolōra, grmljavīnja, cukovīna, čistōt'a, sviča, razgranāno, slanīna, svīnja, dobrōta.*

5. Квантитет.

Лижњански дијалекат скраћује дужине:

a. после акцента увек и без изузетка:

crnon, mlādost, polāja, kōpa, srīče (2. једн.), *žūtin, (s) mālon, kažiwa* (3. једн.), *krāve, crīkve, ūžine, bilja, skūhan, (s) mālin, rēka, plāčamo, sāki, māli, pīvi, štūca, govōru, drūgu, štīplje, pēka, vīšlji, rībe, fumāju, sāpeti, mūški, ručīcon, kōže, pāmetin, pūškon, mišaš;*

b. пред " акценатом ређе и по изузетку:

platija, prhikāti, prasāc, kihāti, mičāti, kaživāti, kupīja, življenje, osušija, četrtāk; zvrnūti, vrtīlo, vrtīli, brkīh, obrnūja.

Напомена. Примери под b. бележени су у везаном разговору. Они показују да је и Лижњански дијалекат, као медулински, захваћен тенденцијом губљења дужине испред акцента; друго ништа.

Специјалан случај — и овде као у Медулину — представљају примери с две узастопне дужине, с неакцентованом и акценатованом дужином. Шта ту налазимо у Лижњану?

Две могућности:

a. дужина се чува, а $\hat{}$ акценат се скраћује:

kāzà (< *kāzā*), *rūčā, (oko) Pūlē, (iz) Rikē, obučivā, napisā, mūkē, vlāsh* (< *vlāshīh*), *bristīh* (< *bristīh*), *pērīh* (< *pērīh*), *brkīh* (< *brkīh*), *črvīh* (< *črvīh*), *dēblīh* (< *dēblīh*), *stāblīh* (< *stāblīh*);

b. дужина се губи, а $\hat{}$ акценат се скраћује:

stinē, granē, strilē, rukē, travē, lihē, bradē, gredē.

Што се тиче ^ акцента у крајњем отвореном слогу, он се у Лижњанском дијалекту редовно скраћује кад не стоји пред енклитиком:

imã (< *imã*), *onũ*, *gorĩ*, *vi*, *morã*, *kampanã* (3. једн.), *onẽ*, *zemljẽ*, *kotã*, *žbaljã* (3. једн.), *stojĩ*, *vð*, *sð*, *lampã*, *trepi*, *vodẽ*, *klempetã*, (3. једн.), *ostã*, *doĩ*, *tĩ*, *znã*, *držẽ*, *razumĩ*, *bolĩ*, *kosẽ*, *rosĩ*, *žell*, *črči*, *daskẽ*, *stazẽ*; али: *ki_če*, *facb_na røge*, *ki_si*, *niki_me spominje*, *ostã_mi je*, *onĩ_je vrãg*, *pã_san*, *kã_je dõšla*.

Друго: ^ акценат скраћује се неки пут и у крајњем затвореном слогу; на пример у инструменталу јединице код именица на *a*:

grandn, *glãvðn*, *rukðn*, *nogðn*, *kozðn*, *vodðn*, *travðn*, *ženðn*. Ови су акценатски облици добијени на исти начин као у медулинском дијалекту.

Множински именички облици.

1. Генитив множине.

a. Код именица женскога рода. Нема никад наставка *a*:

lir, *hiž*, *žen*, *rũk*, *kõz*, *nõg*, *glãv*, *smõkav*, *čerišanj*, *krũšak*, *ovãc*, *na-čãv*, *bačãv*, *dasãk*, *pũšak*, *mriž*, *čel*, *sestãr*, *trãt*, *dic*, *mõdrn*, *ũr*, *škãr*, *crũk*, *planik*.

b. Код именица мушког и средњег рода. Има готово увек наставка *ih*:

tõpovih, *zidih* (*zidi*), *vlãsih* (*vlãsi*), *grãdih* (*grãdi*), *mĩstih*, *pũtih* (*pũti* < *pũti*), *dĩnarih*, *kũlih*, *pãstorkih*, *nõhtih*, *orlih*, *dĩdih*, *snõpih* (*snõpi* < *snõpi*), *põpih* (*põpi* < *popi*), *kalũnih*, *karatõlih*, *mãčkih* (*mãčki* < *mãčki*), *kõtlĩh* (*kõtli* < *kotli*), *bãkih* (*bãki* < *baki*), *brĩstih* (*brĩsti* < *brĩsti*), *bõnih*, *pastõlih* (*pastõli* < *pastoli*), *ljũdih* (*ljũdi*), *kõnjih* (*kõnji* < *konji*), *rẽdih* (*rẽdi*), *kvintãlih*, *gãžih* (*gãži*), *jezikih*, *cipih* (*cipi* < *cipi*), *pẽrih* (*pẽra* < *pẽrã*), *prũtih* (*prũti*), *balmih*, *šũljih* (*šũlji* < *šũlji*), *brkih* (*brki*), *kršt`ãnih*, *črvih* (*črvi*), *drvih* (*dřva* < *drvã*), *dẽblĩh* (*dẽbla* < *dẽblã*), *stãblĩh* (*stãbla* < *stãblã*), *Talijãnih*; али: *dãn*, *lit*.

Ово су, свакако, чакавски облици, само је код њих стара акцентуација у многим случајевима поремећена: аналогизација, заменом чакавског ~ штокавским ^ акцентом, морфологизацијом акцента у системи облика и сл. Па ипак су неки случајеви и акценатски јасни. На пример: *pũtih* не може у Лижњану ништа друго бити него чакавско *pũtih*. Даље: *šũljih* = чак. *šũljih*, *cipih* = чак. *cipih*. Или: *vlãsih* < *vlãsih* = чак. *vlãsih*, *brkih* < *brkih* = чак. *brkih*, *črvih* < *črvih* = чак. *črvih*, *zidih* = чак. *zidih*, *grãdih* = чак. *grãdih*, *prũtih* = чак. *prũtih*. За облике *stãblĩh* < *stãblĩh*, *dẽblĩh* < *dẽblĩh*, *pẽrih* < *pẽrih* код именица средњег рода исп. источночакавске

облике *būsih, kūsih, sūdih, vūcih, čripih* код именица мушког рода (H r a s t e, ЈФ XIV 18).

2. Датив, инструментал и локатив множине. Ти су облици у Лижњану изједначени, и свршавају се на *in* — код именица мушкога и средњег рода, и на *an* — код именица женскога рода:

(*na*) *kōstīn, strāncin, vļāsnikin, (po) nļivan, (po) stinān, (pod) pāzuhin, (u) mōždanin, (u) črivoīn, (z) rūkān, (po) sēlin, (po) hižan, (u) rūkān, (s) kozān, (prid) vrātīn, (svin) zūbīn, (s) pūškan, (s) cīpīn, cīpin, (po) balkūnin.*

Ово су, наравно, штокавски облици, којима ни формално ни акценатски није потребан никакав коментар после онога што смо о њима рекли у померском и медулинском дијалекту. Па ипак да напоменемо: облици *vrātīn, zūbīn, cīpīn* добијени су и овде, као у Медулину, од облика *vrātīn, zūbīn, cīpīn* скраћивањем $\hat{}$ акцента после дужине. А облик *cīpīn* свакако је, акценатски, лижњанска супституција облика *cīpīn* из суседних села.

5. Валтурски дијалекатски тип. Ограничен је на свега једно село; то је Валтџра, доста велико село у источном делу побрђа пулскога.

У Валтури налазимо:

a. за прасловенско *tj, dj* — *t'* и *d'*:

vrīt'a, nēt'e, (po) domāt'u, plēt'a, strīt', mladīt'u, svīt'a, krāt'e, srlt'u, nāt've, plāt'at, gluhót'a, slipót'a, (na) sidēt', ležēt', stojēt', plāčūt', kančajut', tūt', kūt'a, božlt', pondt'i, rēt', domāt'ih, navrāt'a, radīt', praščīt', jārit', pūrit', pīplit', slavīt', pomōt', posād'eno, rod'enje, žēd', čād'e, rd'ā, rđ'a, zařd'alo, prēd'a, tūd'e, mlād'i, rđ'e, blīd'i, glōd'at, glōd'e;

b. за српскохрватско *tj, dj* — *t'* и *d'*:

cvit'e, svāt'a, lišt'e, grōžd'e;

c. за групе *jt, jd* — *t'* и *jd*:

pōt', dōt', obāt', nāt', nājden, pōjdemo, dōjden, obājdi, pōjdi, dōjdi;

d. за групе *stj, zdj* итд. — *št, št'* и *žd*:

ognjīšte, štīh, prišt, prēgršt, šténac, blišti, strnište, ollšte, kūt'īšte, štīpmu, bunīšte, kltīsta, Barbānština, Labinština, méždit, mōždani, zméždi, dāždu, daždi, daždīt || išt'en, mlāšt'e, dšt'emica, pūšt'at, dašt'ica.

Ад а. *č* и *d* у Валтури, то су чакавизирани гласови = *č'* и *d'*, као у премантурском дијалекту; *č* је умекшано = *čé*.

Ad d. Као што се из примера види, рефлекси *št* и *št'* и овде су лингвистички разграничени: *št* се јавља у изолованим речима и у суфиксу *ište*, *št'* — у такозваним алтернативним односима. Ситуација као премантурска; објашњење — као у премантурском дијалекту.

Степен развитка акцентуације.

Што се степена развитка акцентуације тиче, у Валтурском дијалекту налазимо данас овакву ситуацију.

1. Стари " акценат пренесен је увек с крајњег отвореног слога, и увек у облику ' акцената; то значи — он је пренесен у овом случају као ' акценат:

a. како на претходни дуги слог:

Pula, gláva, Lika, stina, zvizda, Rika, zima, mika, hrána, liha, grána, vila, butiga, srida, črtvo, jáje, vrime, gumno, vino, mlíko, vínca, prášca, slípca, slánca, sirka, ključa, púta, busi, vagúni, kováci, klíšta, koláče, lípi, cíno, kému, túkli, dáli, narésla, trése, obúče, síče, réste, dójdi, obájdi, posúdi, sapúna, mljára, svitu, natéglo, misi;

b. тако и на претходни кратки слог:

kóza, žéna, nóga, zémlja, dáska, rósa, séstra, vóda, kósa, máša, nóšnja, dóbra, postóla (2. једн.), *fažóla, snópi* (1. мн.), *kónji, pópi, gími, facóli, óni, péče, gnijje, dovédi, donési, nabéri, kónja, kóšca.*

2. " акценат пренесен је увек на претходни дуги слог; то значи — он је на претходну дужину пренесен:

a. како с крајњег затвореног слога:

rébac, vínac, prášac, slípac, slánac, sirak, četrtak, sused, národ, gráhor, mládež, vrídan, zamáhit, vrnit, crnit, púhat, zapúhnit, upúhnit, zamisit, kaltvat, kaživat, prolívat, zamútit, veživat, zaveživat, zaskopivat, dílit, cílit, švikat, túlit, prikrížit, svirit, kúpit, privrnit, kázat, opašivat, strípít, písat, žívit, nagrñit, dávat, obílit, obúčeš, síčeš, lihan, stínan, gránan, butigan;

b. тако и с унутрашњих слогова:

národa (2. једн.), *mládeži, suseda, gráhora, susedica, trésemo, síčemo, prédemo, zamáhnija, plátija, zábija, zapúhnila, strúdiya, zamísila, plátíla, kúpíla, svíríja, skrátíja, ohládílo, hládílo, kázala, kúpíja, mí-sílo, žívílo, dávalí.*

Као напомена. У радном глаголском придеву поред облика с пренесеним акцентом, који су много чешћи и обичнији, могу се чути и облици с непренесеним акцентом, који су много ређи и необичнији.

Исп. облике с непренесеним акцентом: *platila, živilo, dililo, privrniĵa, zacillila*. Ово — само као констатација.

3. Једну од најкарактеристичнијих црта валтурске акцентуације представља — и то треба нарочито истаћи — нередовно преношење акцента с крајњег затвореног слога на претходни кратки слог.

У чему је та „нередовност“?

Она је не само и толико у томе што се акценат у овом случају може и преносити и не преносити колико и нарочито у томе што степен тога преношења и непреношења није једнак у свима граматичким категоријама: једне прилике владају овде код глагола, у инфинитиву, а друге код именица, у номинативу јединине.

Шта налазимо у инфинитиву?

Нимало обичну ситуацију: колико сам ја могао запазити — у валтурском дијалекту сваки инфинитив типа *lovit*, с " акцентом на крају и с кратким слогом испред тога акцента, може бити изговорен на два начина: с пренесеним акцентом, као *lovit*, и с непренесеним акцентом, као *lovīt*. При томе: употреба облика с пренесеним акцентом и облика с непренесеним акцентом није у дијалекту ничим регулисана — има чисто факултативни карактер.

Тако сам у везаном и дугом разговору са сељацима забележио:

а. инфинитиве изговорене с пренесеним акцентом:

peštāt (3. једн. през.: *peštā*), *nosit* (*nōsi*), *finit* (*fini*), *govorit* (*govōri*), *oprat* (*opēre*), *stēplit* (*stēpli*), *mōlit* (*mōli*), *sīdit* (*sidi*), *brcat* (*br̄ca*), *glōdat* (*glōd'e*), *gōrit* (*gori*), *džat* (*dr̄ži*), *usāhnit* (*usāhne*), *nažgat*, *pōstīt* (*posti*), *bōlit* (*boli*), *pūstīt*;

б. инфинитиве изговорене с оба акцента: једанпут с пренесеним, други пут с непренесеним акцентом:

kōsit || *kosīt* (*kosi*), *žēlit* || *želīt* (*želi*), *lovit* || *lovīt* (*lovi*), *rosit* || *rosīt* (*rosi*), *hōdit* || *hodīt* (*hōdi*), *prōsit* || *prosīt* (*prōsi*), *kōpat* || *kopāt* (*kopā*);

в. инфинитиве изговорене с непренесеним акцентом:

teplīt (*tepli se*), *baratāt* (*baratā*), *kantāt* (*kantā*), *igrāt* (*igra*), *orāt* (*ōre*), *daždīt* (*daždi*), *kalāt* (*kalā*), *učinīt* (*učini*), *oženīt* (*ožēni*), *ukrēsīt*.

Узгред буди речено: ја сам свесно и с циљем инфинитиве с пренесеним акцентом ставио на прво место — они су у дијалекту чешћи и обичнији; а инфинитиве с непренесеним акцентом на последње место: они су у дијалекту ређи и необичнији. И друго: намерно сам, исто тако, поред инфинитива ставио и 3. лице презента, које год сам нашао у белешкама: хтео сам да се види колико преношење и непреношење акцента у инфинитиву

нитиву нема с акцентом презента никакве везе. Није, можда, потребно нарочито истицати, али јесте рећи, да оваква акценатска ситуација има и принципски значај: она показује да у истом дијалекту могу постојати у извесним граматичким категоријама, напоредо и без икаква језичког распореда, две акцентуације, стара и нова, пренесена и непренесена. Питање је само — шта све до такве ситуације доводи и под којим се условима она одржава. То је питање, али о томе — доцније.

Шта налазимо у номинативу једине код именица?

Једну ситуацију код именица без непостојаног *a*: готово редовно непренесен акценат у том облику; а другу код именица с непостојаним *a*: готово редовно пренесен акценат у том падежу.

Тако сам забележио:

a. номинативе изговорене с непренесеним акцентом, и то:

α. од именица без непостојаног *a*:

jezīk, mladīt', trbūh, oriĥ, medvīd, Božīt', Ivān, praščīt', slavīt', radīt', siromāh, gusān, pīrān, tovār;

β. од именица с непостојаним *a*:

otāc, ovās;

b. номинативе изговорене с оба акцента: једанпут с пренесеним, други пут с непренесеним акцентом, и то: само од именица без непостојаног *a*:

čovik || čovīk, únuk || unīk;

c. номинативе изговорене с пренесеним акцентом, и то: само од именица с непостојаним *a*:

kólac, télac, šćenac, šénac, udóvac, lónac, kónac, vázan, kósac.

Потпуности ради, да наведем још: два заменичка номинатива и два заменичка датива с непренесеним акцентом: *njegòv, kakòv, uvèn, utèn*; и један придевски датив с пренесеним акцентом: *dòbren*.

Како се ова акценатска ситуација — у номинативу једине — може историјски и фактички разумети?

Прилике нису овде, ипак, тако компликоване као што изгледа на први поглед: 1. именице без непостојаног *a* имају непренесен акценат у свим облицима; отуда код њих махом непренесен акценат и у номинативу; 2. именице с непостојаним *a* имају пренесен акценат у већини падежа; отуда код њих махом пренесен акценат и у номинативу.

4. Иначе, у унутрашњим слоговима, " акценат чува увек своје старо место после кратког слога: не преноси се, у томе случају, никад на претходни слог.

Отуда у валтурском дијалекту налазимо данас искључиво:

ugnište, besida, strnište, litica, jarebica, pokrepàle, dašt'ica, udovica, mohùna, čeršnja, drugaći, olište, počmit, sinokōša, obrizat, kantàjut', porèdnen, učinila, bunište, pomòrv (= помогне), otvòrenih, narizani, Isùsovo, zornica, svetica, granica, ostàra (= остарео), furèstih, dopuštili, pošjat, nagrāt'a (= нагрхе), Mihòlja, mihòljšnjak, nedilja, potreba, debèja.

5. \wedge акценат није био у валтурском дијалекту исте судбине у положајима после кратког слога и у положајима после дугог слога: у првом случају, кад се налазио после кратког слога, он је остао на своме старом месту, није никад пренесен на претходни слог; у другом случају, кад се налазио после дугог слога, он није остао на старом месту, пренесен је на претходни слог.

Тако у овом дијалекту налазимо данас:

a. с једне стране примере типа:

speštāj, zajāt, (po) domāt'u, dasāk, klabūk, zamāhme, drži, (me) boli, sidī, pasā (= пасео), imā, kantā, kalva, kažva, morā, kosi, daždī, uzēt, (na) sidēt', (na) ležēt', (na) stojēt', orānje, narēst, ponit, Barbānština, Labinština, forint (2. мн.), bužāk (кокошарник), kakū, jenōj, postō, fažō, kozē, zemljē, nogē, ženē, uvōn, ženōn, kosōn, nogōn, kroljōn, soljōn;

b. с друге стране примере типа:

mūke (< mūkē), trāve, stīne, hrāne, lihe, grēde, zīme, Līke, Pūle, starinje (< starinjē), Valtūre, rúkon (< rúkōn), glāvon, (mi se) blišti (< blišti), siću (< sičū), prēdu (< prēdū), réstu (< rēstū), trēsu (< trēsū), privēza (< privēsā), vēza (< vēzā), švika (< švikā), čūva (< čūvā), pīsa (< pīsā), pūha (< pūhā), kāza (< kāzā), plēsa (< plēsā), vagūnin, klabūkin, zūbin (3, 6, 7. мн.), ključīn, jājin, ūstin.

6. Другу карактеристичну црту валтурске акцентуације — много мање значајну од прве — представља чување \wedge акцената у крајњем отвореном слогу: тај се акценат овде, у валтурском дијалекту, не скраћује — као што се скраћује или може скраћивати у том положају готово у свима осталим дијалектима ближега залеђа пулског.

Исп. примере:

tō, tī (= тај), uvī (= овај), unī, kī, kā, dvi, tri, (na) pō, vō, sō, postō, fažō, dā (3. пр.), znā, boli, kosi, sidī, (ne) smī, (ne) umī, drži, gori, rosi, daždī, ni (= није), rd'ā, peštā, gnijā, grē, morā (= могао), imā, pasā, rukē (2. једн.), kozē, nogē, zemljē, ovcē, rosē, daskē, vodē.

7. У Валтури налазимо случајеве где је регуларно преношење акцента поремећено; и то код именица женскога рода с акцентом на крају. На пример: у Валтури се чују генитиви *róse, kóze, kóse*, као *múke, líhe, brázde*, и генитиви *mukê, lihê, brazdê*, као *rosê, kozê, kosê*. То је црта свих говора ове дијалекатске зоне Истре који преносе ^ акценат (изузевши, наравно, Помер). И објашњава се у свима њима на исти начин — аналогијом: на основу односа *lha, líhi, líhe: kóza, kózi, kóze* добили смо према *líhe (<lhê)* — *kóze*, а према *kozê* — *lihê*.

Множински именички наставци.

1. Генитив множине.

а. Код именица женскога рода. Увек је без наставка *a*:

rip, zvízd, vil, grêd, kôs, krâv, lôz, potrib, forint, nât'av, bíčac, gûsak.

б. Код именица мушкога и средњег рода. Има два наставка — један главни и основни = *i*, други спорадичан и редак = *ih*:

snôpi (1. мн. *snópi*), *kili, kôšci (kóšci), tēlci (télci), prašci (prášci), gřmi (grǐmi), zúbi (zúbi), vđzi (vđzi), rásti (rásti), kljúci (kljúci), púti (púti), jáji (jája), kréli (kréla), kônji (kónji), vđli (vóli), búsi (búsi), vřhi (vřhi), mihi (mihi), đči, ũši, kônci (kónci), lđnci (lónci), ljúdi (ljúdi), čřvi (čřvi), šoldi, klísti (klísta), litri, đřvi, lūmeri, siromāhi; sēlih (séla), jájih (jája), ljúdih (ljúdi), đnaríh, dānih*; исп.: *lit, dān*.

Генитиви на *i*, то су штокавски облици, и своде се:

α. облици типа *zúbi, púti* на некадашње *zúbi, púti*;

β. облици типа *snôpi, gřmi* на некадашње *snôpi, gřmi*.

Ретки генитиви на *ih* могу у Валтури бити и штокавски и чакавски: штокавски — под условом да су постали дометањем придевског и заменичког *h* готовим облицима на *i*, као у неким црногорским говорима; чакавски — под условом да су унесени, као у Медулину и Лужњану, из неког чакавског дијалекта.

2. Датив, инструментал и локатив множине. Ти су облици у Валтури — једнаки, и свраћавају се на *in* — код именица мушкога и средњег рода, и на *an* — код именица женскога рода:

zúbin, (z) ústin, (z) rúkan, (u) škôlan, (po) stínan, lískan, (za) óvcan, (za) krâvan, (o) kônjín, klabúkin, kózan, (z) nógan, (o) kljúcin, (u) mīstin, (u) nīkin, sēlin, (po) gránan, (u) vagúmin, klístin, (u) butigan, (po) pútin, kovácin.

Ови су облици у Валтури јасни — не траже никаква коментара, ни формално ни акценатски; наравно, под претпоставком да се облици

типа *zūbin, rūtin* своде на некадашње *zūbin, rūtin*, а облици типа *kōnjīn, sēlin* на некадашње *kōnjīn, sēlin*; као у осталим говорима залеђа пулскога.

Валтурски дијалекат као дијалекатски тип.

Валтурски дијалекат, то је штокавски икавски говор. И то укрштен, нејединствен говор. У њему се виде три компоненте: основна, валтурска компонента = *ć* и *d* < **tj* и **dj*, *št* и *žd* < **stj*, **zdj* итд., премантурска компонента = делимично преношење " акцента с крајњег затвореног слога на претходни кратки слог, и чакавска компонента = вероватно наставак *ih* у генитиву множине и сигурно чакавизација гласова *ć* и *d*.
Детаљи.

Валтурски дијалекат има додирних тачака с премантурским дијалектом; тако:

- a. и он преноси, делимично, " акценат с крајњег затвореног слога на претходни кратки слог;
- b. ни он нема *de* (*du*) у 3. л. презента;
- c. и он има *vinac*, као премантурски дијалекат, а не *venac*, као остали говори ове дијалекатске зоне Истре; и
- d. и он губи *h* у неким случајевима: *krù, krùva, ràst* (< *hrast*) (оваквих ће примера бити у Валтури више).

6. Ш к а т а р с к о — ш и к и ћ к и д и ј а л е к а т с к и т и п.
Говори се у два засеока у централном делу залеђа пулског. То су Шкџтари и Шикићи.

У тим засеоцима налазимо:

- a. за прасловенско *tj, dj* — *t'* и *d'*:
ht'ēr, māt'eha, kuščit', vrīt'a, plét'a, krédut', kantäjut', pláčut', svit'a, bokumit', jàrit', sľavit', Břkalit', Grăkalit', pêt', Pet'in, mläd'i, sľäd'i, blid'i, zagrâd'en, žed', rōd'en, trd'i, nasâd'ena (Ш к а т а р и);
Šikit'i, vrīt'e, pêt', nôt', (po) nôt'i, svâd'a, prêd'a, mläd'i, blid'i, sľäd'i, trd'e (Ш и к и ћ и);
- b. за српскохрватско *tj* — *t'*:
kršt'ân, svât'a, cvit'e, lišt'e, brât'a (Шк);
svât'a, trêt'i (Ши);
- c. за групе *jt, jd* — *t'* и *jd*:
nât', dôt', ubât', pôt', ût', nâjde, dôjdete, nâjdete, zâjde (Шк);
dôt', pôt', obât', nâjde, pôjde, obâjde, dôjde, nâjden (Ши);
- d. за групе *stj, zdj*, итд. — *št', št* и *žd*:
pošt'en (— побиштен), *klišt'a, strništ'e, košit'e, dašt'ica, košt'ica, išt'en, dšt'ena, hižit'e, stit'en, metlišt'e, smetlišt'e, mlašt'en, Bar-*

bānšt'ina, Pāzinšt'ina, gūšt'ar, gūšt'arica, pūšt'a, pūšt'en; nātašt'e: nātašte, št'ūcavica: štūca, štūcavica, št'ipne, št'ipat, št'ipnut: štīpne; ognjīšte, blišti, štīr, štenāc, štāp (= уштап), (se) štāplja; dāžda, daždi, mōždani (Шк);

hižīšt'a, kosišt'e, melīšt'e, strništ'e, kliš't'a, ognjīšt'e, stīšt'en, blišt'i, mļāšt'en; dāžda, mōždani (Шн).

Ad a. *é* и *đ* у Шкатарима и Шикићима, то су чакавски гласови = *t'* и *d'*; *č* је врло меко = *č^ε*

Ad d. Распоред рефлекса *št'* и *št* у Шкатарима је овакав: млађи имају, као у Шикићима, само *št'*; старији — у неким примерима само *št'* (у већини примера), у неким само *št*, а у неким — како ко: неко *št'*, неко *št*. Мислим да се Шикићи овде не разликују од Шкатара; тј. и у њима, вероватно, има примера са *št*, само их ја нисам забележио.

Степен развитка акцентуације.

За њ су карактеристична три момента:

1. да је " акценат пренесен на претходни кратки слог само с крајњег отвореног слога;

2. да је " акценат пренесен на претходни дуги слог из свих положаја;

3. да је ^ акценат пренесен само на претходни дуги слог.

Резултат је преношења у свим случајевима исти = ' акценат.

Примери:

а. за чување " акцента:

α. у крајњем затвореном слогу:

kušeljāt, nosīt, peljāt, kosīt, speštāt, držāt, čīnīt, lokāt, nagnūt, pognūt, fumāt, kalāt, slomīt, čovik, unūk, trbūh, tovār, susēd, kuščit', lavīt', lamēš, g^arkljān, prestrlh (= стреха), Osīp, bokunīt', srakōt', sļavīt', medvid, bobriḡ, k^aršt'ān, jedān, c^arljēn, ocāt, telāc, kolāc, samāc, ovās, štenāc (Шк);

vozīt, kosīt, peljāt, peštāt, stenjāt, nagnūt, pensāt, oprēst, hodīt, kopāt, jezik, čovik, tovār, orih, Vodnjān, ocāt, otāc, ovās, telāc, janyāc, c^arljēn, poštēn, večērās, noi'ās (Шн);

β. у унутрашњим слоговима:

ovēga, čovīku, ognjīšte, udovīca, čerīšnja, besīda, dašt'lca, tovāri, h^ar-tēna, (u) kampānji, wemūlo, senokōša, zdriņjūla (= дрењина), govōru, porēdnemu, divojčīna, naoštriĵa, cidīlo, želīzo, kolīno, kantājut', hrtīna (Шк);

ogljūhūt, melīšt'e, načīnĵa, komōštar, ukrĵeĵa, grihōta, orihuh, onēga, mat'ēha, presīka, nedlĵa (Шн);

b. за преношење " акцента:

α. с крајњег отвореног слога:

stáza, sélu, uóda, róve (3. л. през.), *jéna, pópa, pléte* (< *pletě*),
donési, séstre (1. мн.), *póslí* (1. мн.), *kónja, dážda, vésló; kliš't'a,*
čriva, zvizda, líha, réste (3. л. през.), *kréde, narésła, púti* (1. мн.),
préde (< *prědě*), *tráva, fála, mrtva, jája, vínu, teplínja, starínja, kljúčí*
 (1. мн.), *cvitki* (1. мн.), *děbló, vénca, múka* (IIIк);
ósta (2. једн.), (*u*) *rátu, dážda, uóla, kóza, séstra, kónji* (1. мн.),
gróba, rósa, nóga, pěče (< *pečě*), *góti* (1. мн.), *snópi* (1. мн.), *kóši*
 (1. мн.), *těče, (po) nó't'i, bóde* (< *bodě*);
rěpci (1. мн.), *tělci* (1. мн.), *trése* (< *trěsě*), *púta, vráta, črivo,*
stína, grána, rúka, ímo (= једемо), *múka, júha, brázda, bráda, gljú-*
ha, gréda, povrhli, grahorína, múze (< *müzě*), *mišnja, krélo, líce,*
četrtka (IIIн);

β. с крајњег затвореног слога:

kaživat, zapísat, rébac, plésat, svirit, jínac, máhat, zábit, četrtak,
raskídat, cépit, št'ipat, zamáhnut, cvítak, úfat, rastálit, prívooj, járam,
želénac, návoj (IIIк);
stískat, hránit, zamáhnut, máhnut, šćtnjat, ogljúhnut, raspárat, plívit,
mísit (IIIи);

γ. с унутрашњих слогова:

(*se*) *mládija, plésali, svirija, máhali, rábila, cipili, č'árniča, rastálišo,*
preklítíli, prívooja, národa, čívali, púhala, stégnija, žtvija, kúpija,
zagúšija (IIIк);
Šikit'i, (u) Šikit'in, pítati, pítała, zaličila, púhala, plívila, ogljú-
hnuti, prédemo (< *prěděmo*), *raspáratí, múzemo* (< *müzěmo*) (IIIн);

с. за чување ^ акцента:

pastò (< *pastō*), *imà, došà, bačâu, zagrâden, (se) laští* (< *lašti*),
zajât, zastânjeni, mihûr, donit, hrtenjâk, buhâc (IIIк);
obâjde, sviitl' (< svitli), pasâ (= пасас), *nogòn* (< *nogôn*), *raspâraš,*
četrti (IIIи);

d. за преношење ^ акцента:

pisa (< *pisâ*), (*mi se*) *blišti* (< *blišti*), *živi* (< *živi*), (*san*) *pita, prédu*
 (< *prědû*), (*ud*) *tráve* (< *trāvē*), *teplínje* (< *teplínjē*), *št'ípa* (< *št'ípā*),
stíska (< *stískā*), (*ud*) *starínje* (< *starínjē*), *krédut'* (< *krědūt'*), *réstu*
 (< *rěstû*), *čúva* (< *čūvā*), *púha* (< *pūhā*), (*po*) *licin, (s pūnin) biságin,*
 (*s*) *kliš't'in, ljúdin, (na) jájin, (po) gúnin, (u) črtvin* (IIIк);

pita (< *pítā*), *púha* (< *pūhā*), (*mi se*) *blišt' i* (< *blišt' i*), *mike* (< *mīkē*), *trāve* (< *trāvē*), *júhe* (< *jūhē*), *strile* (< *strilē*), *trésu* (< *trēsū*), *mízu* (< *mūsū*), *grahorine* (< *grahorinē*), (*pod*) *zúbin*, (*s*) *ključin*, (*po*) *pútin* (Ши).

Две напомене.

1. $\hat{}$ акценат се у Шкатарима и Шикићима у крајњем отвореном слогу и скраћује — под једним условима, и чува — под другим условима. Чува се у везаном говору, у реченици; а скраћује — у изоловано изговореним речима — ван реченице, и на крају реченице. Тако се бар мени учинило; а не бих смео гарантовати да је баш тако. Прво, шкатарско-шикићки дијалекатски тип је сав изукрштан, представља типичну дијалекатску мешавину. И друго, ја сам у њему дужине бележио, неки пут, и у изолованим речима.

Исп. примере:

a. за чување $\hat{}$ акцената у везаном говору, дакле у реченици:

facò (*na ròge*), *kašljâ* (3. през.), (*se*) *lašti*, *leži*, *uni*, (*uđ*) *kosê*, *odê* (2. једн.), (*u*)*đ*, *sò*, *tò*, *ti*, (*ne*) *smi* (Шк);
(*u*)*đ*, *jâ*, *ti*, *vi*, *pasâ*, *mi* (Ши);

b. за скраћивање $\hat{}$ акцената у изоловано изговореним речима, дакле ван реченице и на крају реченице:

imâ, *pastò*, (*se*) *lašti*, *dažđi*, (*prez*) *nogê*, *sidi*, *ovcê*, (*u*)*odê*, *trpi*, *biži*, *fažò*, *facò*, *rukê*, *glavê*, *kušeljà* (Шк);
ki, *kotâ*, *svitli* (3. през.), *kantâ* (3. през.), *nogê*, *kozê*, *pensâ*, *bradê*, *brazdê*, *fažò*, *mi*, *tò* (Ши);

2. И овде, као у Валтури, налазимо генитивне акценатске дублете: *lihê*, поред правилног *lihe*, *kóze*, поред правилног *kozê*. Они су добијени на основу односа *brázda*, *brázdi*: *kóza*, *kózi*.

Множински имен чки облици.

1. Генитив множине.

a. Код именица женскога рода. Нема никад наставка *a*:

krâu, *sêstar*, *komòštar*, *grân*, *lòz*, *tikau*, *njiu*, *smòkaui*, *Pet'in*, *kòz*, *ovâc*, *stin*, *zvîzd*, *lih*, *súz* (Шк);
hiž, *kòz*, *lòz*, *kòp* (Ши).

b. Код именица мушкога и средњег рода. Има два наставка: наставак *i* и наставак *ih*:

dûbi, *zûbi*, *gròzdi*, *kònji*, *vòli*, (*iz*) *vrâti*, *pòpi*, *púti*, *pùci*, *jûnci*, *têlci*, *jâji*, *bûsi*, *cipi*, *kljûni*, *kljûci*, *klâsi*, *krêli*, *dâždi*, *grîmi*, *dêbli*, *vêslî*, *Škàtarîh*, *kònjih*, *brâuih*, *sînih*, *sêlih*, *dûbih*, *gòstih*; али: *dân*, *lit* (Шк);

brigi, Šikit'i, Škätari, rēpci, tēlci, zūbi, kljūci, pūti, rōpi, kōnjih, vōlih, zūbih, zidih, vōzih, tovārih, pūtih, répcih, (z) vrātih, vřih, ljūdih, prāzih, sūdih, dūbih, kōših, kljūcih, gnjzdih, jājih, (z) licih, gđtih, snōpih (Шн).

Облици на *i* и на *ih* су типични лингвистички дублети: свака се именица може чути и с једним и с другим обликом. Објекти су ту потпуно неосетљиви: употребљавају час један, час други наставак; несвесно и механички.

Друго: облици на *ih* и овде су, као у Лижњану и Медулину, чакавизми; и формално и акценатски; формално — по наставку *ih*, акценатски — по томе што се код појединих примера види како је у њима основна чакавска акцентуација прерађена у штокавску. Тако је, на пример: *pūtih* = чак. *pūtih, sūdih* = чак. *sūdih, kljūcih* = чак. *kljūcih, gnjzdih* = чак. *gnjzdih, jājih* = чак. *jājih, zūbih* = чак. *zūbih, zidih* = чак. *zidih, dūbih* = чак. *dūbih, sīnih* = чак. *sīnih, dūbih* = чак. *dūbih, ljūdih* = чак. *ljūdih* и сл.

Треће: облици на *i* и овде су, као у Померу и Валтури, штокавски, и своде се:

a. облици типа *kljūci, pūti, jāji* на некадашње *kljūci, pūti, jāji*;

b. облици типа *vōli, kōnji, būsī, kljūni* на некадашње *vōli, kōnji, būsī, kljūni*.

Интересантни су у овом дијалекту генитиви *grmi, dāždi, rōpi*. Прво, они могу бити фонетичког порекла; тј. могу се сводити на старије *grmi, dāždi, rōpi* (од некадашњег *grmā, dāždā, rōpā* с новим наставком *i*). Друго, они могу бити добијени морфологизацијом акцента; тј. преношењем ' акцента из облика где је он историјски оправдан и у генитив множине.

2. Датив, инструментал и локатив множине. Ти су облици у Шкатарима и Шиқићима једнаки, и свршавају се на *in* — код именица мушкога и средњег рода, и на *an* — код именица женскога рода:

kōnjīn, vōlīn, govēdīn, (za) ovcān, (za) kozān, (za) kōnjīn, krāvan, (prāvin) ljūdīn, (na) jājīn, (po) gūnīn, (prid) vrātīn, (si nābra) govēdīn, (prid) dōcīn, tovāriṅ, sestrān, (pod) pāzukīn, (tin) vōlīn, (s) cīpīn, (s) kljūcīn, (s) kljūcīn, (u) črtvin, (po) liciṅ (Шк);

kljūcīn, (u) mōždanīn, (po) pūtin, vōlin, (s) cīpin, (u) Škätarin, tovāriṅ, (po) bōškan, krāvan, (po) stīnan, kozān, ovcān, (u) lihan, (dvin) ženān (trin) čovīkin, (s) prūtin, (u) gnjzdiṅ, črtvin, (s) prāzin, (u) kupīnan, (s) kljūcīn, pod zūbin, (u) Šikit'in (Шн).

Ови су облици јасни, и штокавски.

Треба и овде напоменути:

- a. да се облици типа *čipin*, *licin* своде на некадашње *čipin*, *licin*; а
- b. облици типа *vōlin*, *prūtin* на некадашње *vōlin*, *prūtin*.

Шкатарско-шикићки дијалекат као дијалекатски тип.

Шкатарско-шикићки дијалекат, то је укрштен, несређен, непревreo говор. Састављен од различитих штокавских икавских дијалеката: а. од дијалеката који су у својој гласовној системи имали: $\acute{c} = \acute{c}^{\acute{e}}$, \acute{c} и $\acute{d} < *tj$, $*dj$, $\acute{s}\acute{c}$ и $\acute{z}\acute{d} < *stj$, $*zđj$ итд.; и б. од дијалеката који су у својој гласовној системи имали $\acute{c} = \acute{c}^{\acute{e}}$, \acute{c} и $\acute{d} < *tj$, $*dj$, $\acute{s}t$ и $\acute{z}\acute{d} < *stj$, $*zđj$ итд. Укрштањем тих дијалеката — уз њихову делимичну чакавизацију (*ih* у генитиву множине, t' и $d' < \acute{c}$ и \acute{d}) — добијен је данашњи шкатарско-шикићки говорни тип.

Шкатари и Шикићи мешају: 1. краћи инфинитив, који је сасвим обичан, и дужи инфинитив, који је сасвим редак; 2. инфинитиве типа *dignit*, који су сасвим обични, и инфинитиве типа *dignut*, који су сасвим ретки; под акцентом само *nagnut*, *vrnut*; и 3. конструкције *dvā vōla* и *dvā vōli*. Преко детаља прелазим.

7. Штињански дијалекатски тип. Ограничен је на свега једно село. То је Штињан, доста велико село одмах поред Пуле на западу.

У Штињану налазимо:

- a. за прасловенско *tj*, *dj* — \acute{c} и \acute{d} :

vrīca, *rōdena*, *grādi*, *trādi*, *blādi*, *rīda*, *plēca*, (*s*) *plēcih*, *čūk*, *čūkih*, (*š*) *čūkiman*, *čēte*, *młādi*, *božic*, *stūci*, *ču*, *kūc*, *vrc* (= ставити), *vēce*, *ičih*, *ščerki*, *rīdi*, *pīplīci*, *smūcak*, *kūca*, *Pikunić*, *kuščic*, *pōnoći*, *tūci*, *poīden* (= поједен), *ukrēdena*, *izvāden*, *posādeno*, *ponūden*, *slāda*;

- b. за српскохрватско *tj* — \acute{c} :

(*u*) *živūcu*, *nēcak*, *cviće*, *koščōn*, *pamecōn*, *lišće*; али: *grōjze*;

- c. за групе *jt*, *jd* — \acute{c} и \acute{d} :

pōc, *dōc*, *nāden*, *dōden*, *pōdemo*;

- d. за групе *stj*, *zđj* итд. — различите рефлексе: *št*, *šč*, *žd*:

ognjīšte, *klišta*, *ščipnit*, *mōždani*, *iščen*, *ščipne*, *gūšcerica*, *gūšcer*, *gnjojišće*, *daždi*, *dažda*, *ščūca*, *ognjīšće*, *strnišće*, *nātašće*, *ščipat*, *ščipati*, *oprōščeno*, *očīščena*, *klišća*.

Ad a. Штињанско \acute{c} није право штокавско \acute{c} ; ни штињанско \acute{d} — право штокавско \acute{d} . Ти су звуци у Штињану чакавизирани; мало, али ипак — чакавизирани. Ја их бележим знацима \acute{c} и \acute{d} ; зато што им је основа штокавска; свакако више штокавска него у премантурскога t' и d' . Друго: \acute{c} је у Штињану умекшано = $\acute{c}^{\acute{e}}$, али се никад не меша са \acute{c} .

Ad b. За групу *dj* немам ниједнога примера у белешкама.

Ad d. Као што се из примера види, за групе *stj, skj* (*sk^e*) налазимо у Штињану готово искључиво *šč*; *št* је сасвим ретко и меша се са *šč*. За групе *zdj, zgj* (*zg^e*) имамо, као у осталим говорима залеђа пулскога, рефлекс *žd*.

Степен развитка акцентуације.

Штињанска је акцентуација доста мутна. Прво, у Штињану се пренесени дуги акценти смењују: ^ˆ акцент налазимо често место очекиваног ^ˈ акцента. Друго, у Штињану налазимо често ^ˆ акцент место очекиваног ^ˈ акцента у случајевима где је ^ˆ акцент пренесен с крајњег отвореног слога на претходни кратки слог.

Иначе — за преношење акцента у штињанском дијалекту вреде ова правила:

1. ^ˆ акцент пренесен је увек с крајњег отвореног слога на претходни кратки слог, и то у облику ^ˈ (^ˆ, ^ˆ) акцента:

vōda, kōza, tēle, sēlo, (po) sēlu, čēlo, plēca, dōbra, sēstra, vōla, pastōli, (u) sēlu, žēna, zemlja, nōga, rébro, sēdlo, tēce, stāklo, jēna; али: *mēni, dīca, ōni, mōje, njēga, njēmu, (na) nōgi, tēplo, dōbro, dōšla, dimbōko, grōbi, ponēsla, donēsla*.

2. ^ˆ акцент пренесен је увек на претходни дуги слог, опет — у облику ^ˈ (^ˆ) акцента. То значи: ^ˆ акцент је пренесен на претходну дужину:

а. с крајњег отвореног слога:

skūpo, pīla, žēdna, teplinja, mlīko || mlīko, gnjzda, klišta, zatūce, ljūto, hrāna, crno, spīde || spīde, rūka, glāva, brāda, brāzda, mlīko, vrīme, glīsta || glista, mūka, bižide, sidide, cīlo, črivo, strīla, crna, (na) rūki, réste, dite, krēla || krēla, pomidōri, (u) Pūlu, fāla, lipa, (na) drīmu || drīmu, trāva, bile, srīda, pōdne, (u) Rīki, črčki, (u) grādu, dāla, (na) svītu, zlēze, sirotinju, blīda, répci, krīva, stūkli, kolōve, gljūha;

б. с крајњег затвореног слога:

švirkat, dīhat, písat, plēten (< plētēn), plēteš (< plētēš), zelēnac, rébac, zōveš (< zōvēš), slānac, solīden (< solidēn), dúžnost, ideš (< idēš = једеш), črčak, čūvat, zaltvat, máčak, zdīhat, zafālit, zōven (< zōvēn), péčeš (< pēčēš), smūčak;

с. с унутрашњих слогова:

triskalo, pūhalo, gāsiti, pūhati, plīviti, ōdeka, ōndeka, prēdete, trēsete, pogrišija, zagrišija, šcipati, zmišali.

3. ^ˆ акцент није пренесен на претходни кратки слог — изузевши наведени случај, кад стоји у крајњем отвореном слогу.

Тако у Штињану налазимо:

a. " акценат у крајњем затвореном слогу:

hodīt, oriħ, t^arbùh, tovàr, čitāt, kušeljàt, svidòk, božíc, puštit, medvid, odovàc, ukrèst, sidīt, jedàn, petèh, otàc, pasàt, bolit, ÷onàc, nosit, iskàt, ovcàn (6. мн.), *(na) nogàn, sestràn* (3. мн.), *ženàn* (7. мн.), *ocàt, jezík;*

b. " акценат у унутрашњим слоговима:

dobiti, udàrija, potòga, napràvila, obisila, debèja, (s) crljènin, uviman, pokòseno, svidòki, težàki, nalòžiti, nevista, gusīnac, napràvljeno, prosiješ, čeršnja, odoviča, unūkin (3. мн.), *divojčīna, želīzo, potkòžnjaki, jarebica, kolīno, motīkon, ponèsti, nahoditi, ukrèja, potfga, domislīja, šeniča, porèdnega, čovīka, košūlji, zac^arlèni, rođīja, Štinjānu, nositi, govòru, vetīca, uvèga, solenjīca, utoplīja, jezīki.*

4. ^ акценат чува своје старо место после кратког слога — у свим случајевима:

sidi, razumīn, ovàc (2. мн.), *(s) ednīn, ovi, uzidano* (= озидано), *kokòš* (2. мн.), *umīn, sidīn, težàkih, biži, zamisu* (3. мн.), *повiдајте, повiдамо, бесiд i* (2. мн.), *uzèt, divojčīn* (2. мн.), *pamecòn, sestār* (2. мн.), *soljòn. niki, zabrànjeno, (ne) smī, razumīš, vodè, zemljè, farmetūn, krasàt* (2. мн.), *vetīc* (2. мн.), *k^arvljòn, košcòn, đasàk* (2. мн.), *bičāv* (2. мн.), *umriti, sm^arđi, pokrī.*

5. За ^ акценат после дугог слога имам врло мало примера у белешкама. Ово би биле категорије из којих имам нешто материјала.

a. Генитив множине именица мушкога и средњега рода:

(z) ústi (< *ústi*), *(od) vrāti* (< *vrāti*), *(sto) púti* (< *púti*).

b. Генитив и инструментал једнине именица женскога рода на а:

gnjizde < *gnjizdè, glàve* < *glāvè, lihe* < *lihè, gràne* < *grānè, mùke* < *mūkè, rùkon* < *rūkòn, glāvon* < *glāvòn, lihon* < *lihòn. Облици glāvòn, rukòn, који се такође чују, постали су, свакако, аналогijом.*

c. Треће лице множине презента:

plétu (< *plètù*), *túcu* (< *túčù*), *pècu* (< *pèčù*), *zòvu* (< *zòvù*), *trésu* (< *trèsù*), *prédu* (< *prédù*).

d. Инструментал множине:

klásin < *klāsīn.*

Сви ови случајеви показују — по моме мишљењу — да се Штињан у погледу преношења ^ акцента не разликује од других села ове дијалекатске зоне Истре која преносе ^ акценат на претходну дужину (Помер, Шкатари, Шикићи, Валтура итд.); тј. да и он преноси ^ акценат на претходни дуги слог.

6. Квантитет. Ту је ситуација проста:

прво, штињански дијалекат врло добро чува $\hat{}$ акценат у крајњем отвореном слогу:

ki, woi, tō, biži, vō, pō, dvi, ni, niki, grē, (ne) smi, kâ, uni, pâ, sm^ardi, sidī, zemljê, ženê, tō, stoji, drži, jâ, vodê, sō, umi, spi;

и друго, он редовно скраћује дужине после акцената:

snâžimo (< *snâžimo*), *zōrano, skōpano, niki, svōki, imato, lipši, nōsi, rastrgan, kōžlji, zamisu* (3. мн.), (*z*) *grōton, povidamo, smōkav, ūlik* (2. мн.), *mišan, (z) motikon, govōru, nimamo, ribe* (< *ribē*), *ripe, zgūli, žābe, žile, slādi, šenice, svādimo, (z) lipin, (u) biloj, niman, vičen, gōdin, mlādih, (s) prāvin, gnjzde*] (< *gnjzde*), *prāsak* (2. мн.), *žlice, (z) livon, kōrin, lišnjak, vriće, rīda* (< *rīdā*), *nōsu* (< *nōsū*), *mēklji*.

Множински именички облици.

1. Генитив множине.

a. Код именица женскога рода. Увек је без наставка *a*:

vrić, rûk, nōg, bûh, ūr, štâl, njiw, kûc, lôz, žāb, vetic, bestā, ūlik, divojčīn, gōdin, pūšak, smōkav, krūšak, dasāk, prāsak.

b. Код именица мушкога и средњег рода. Има два наставка — *i* и *ih*:

(*z*) *ūsti, (od) vrāti, (sto) pūti, sēli, vōli, sēdli, dūbi, rēpci, klāsi, grōbi, misti, sfcī, črivi, čēli, jāji, črčki;*

kōnjih, jājih, drvih, kljūnih, plūgih, vrgnjih, plēcih, ćūkih, težākih, prāgih, grādih, Štinjāncih, grōzdih, tićih, ljūdih, dūbih, vdzih.

Уз облике на *i*.

Интересантни су овде облици *misti, sfcī, sēli, vōli, sēdli, grōbi, čēli*. Они „миришу“ на прерађене штокавске неикавске облике: *mistā, sfcā, vōlā, grōbā, čēlā, sēlā*; тј. облике у којих је стари наставак *a* замењен новим наставком *i*. Друго: облик *stvāri* < *stvári* (< *stvári*) показује да у примерима *dūbi* место *dūbi* (< *dūbi*), *klāsi* место *klāsi* (< *klāsi*), *črivi* место *črivi* (< *črivi*), *jāji* место *jāji* (< *jāji*) имамо, вероватно, штињанску замену ' акцената $\hat{}$ акцентом.

Уз облике на *ih*.

Тешко је ишта поуздано рећи о генитивима на *ih* у штињанском дијалекту; зато што је Штињан приградско радничко насеље, с изразитом и непревредом дијалекатском мешавином. Могућа су два тумачења: а. или су облици на *ih* у Штињану стари — у томе случају треба их тумачити као сличне облике у медулинском и лижњанском дијалекту,

тј. као чакавизме; б. или су облици на *ih* у Штињану нови — у томе случају треба их тумачити као секундарне облике, добијене дометањем готовим облицима на *i* наставка *h* из заменичке и придевске деклинације. Мени је прво тумачење много вероватније.

2. Датив, инструментал и локатив множине. Ти су облици у Штињану изједначени, имају исте наставке. И то: наставке *in*, *an*, који су основни и општи, и наставке *iman*, *aman*, који су спорадични и ретки.

Примери:

а. за наставке *in*, *an*:

(*z*) *lāsin*, (*s*) *kōnjīn*, (*mojin*) *krāvan*, *ovcān*, (*ovīman*) *ljūdīn*, (*š*) *ćūkin*, *sestrān*, *ženān*, *kōstin*, *drūgovīn*, (*s tin*) *ljūdīn*, (*o*) *umūkin*, (*z mojin*) *ovcān*, (*po*) *sēlin*, (*po*) *njīvan*, (*po*) *krāsan*, (*po*) *pūtīn*, (*po*) *zidīn*, (*po*) *mīstīn*, (*po*) *čēstan*, *vōlin*, (*za*) *krāvan*, (*z*) *nogān*, (*z uvīn*) *klāsin*;

б. за наставке *iman*, *aman*:

vōliman, *krāvaman*, (*š*) *ćūkiman*, (*s*) *kōstimān*, (*po*) *čēstaman*, (*po*) *mīstimān*.

Све су ово штокавски облици — и они под а. и ови под б. — који не траже никаква коментара. Треба једино напоменути:

прво, да се облици типа *klāsin* свде на некадашње *klāsim*, с дугим и акценатованим *in*; а

друго, облици типа *ćūkin*, *kōnjīn* на некадашње *ćūkīn*, *kōnjīn*, с дугим и неакцентованим *in*.

Штињански дијалекат као дијалекатски тип.

Штињански дијалекат, то је штокавски икавски говор. И то укрштен и нејасан говор. У њему се осећају шест компонената: а. основна штињанска компонента = *č*, *ć* и *đ* < **tj*, **dj*, *šć* и *žđ* < **stj*, **zdj* итд.; б. компонента са *št* и *žđ* < **stj*, **zdj* итд.; с. померска компонента = специфично — делимично — преношење " акцента на претходни кратки слог; д. штокавска неикавска компонента = генитиви типа *mīsti*, *sřci*; е. компонента са наставцима *iman*, *aman* у дативу, инструменталу и локативу множине; и ф. чакавска компонента = генитиви множине на *ih*.

8. Јадрешачки дијалекатски тип. Ограничен је на свега једно село: Јадрешки. То је доста велико село у централном делу залеђа пулскога.

У Јадрешкима налазимо:

а. за прасловенско *tj*, *dj* — *č* и *g* (= *ǰ*):

slavič, *věč*, *pūrič*, *letūče*, *posič*, (*u*) *Šikičīn*, *šćēr*, *potdōči*, *vriča*, *něčeš*, *vřč*, *nasič*, *sriču*, *siča*, *mečāli*, *mečāt*, *rěč*, *smāična*, *gūdiča*, *plāčali*, *siči*, *vriča*, *sričan*, *měčemo*, *tīč*, *plāčuč*, *kantājuč*, *nōč*, (*na*) *ležēč*,

- (*na*) *siděć, sūći* (= свући), *pěć, facolić, piplić, năćeve, kušćić, brećić, potěć, pouć* (= повући), *uč, zidiću; mlăgi, rōgen, slăgi, riđi, bliđi, tŕgi, gŕgi, žėg, žėgi, glōge, prėga, svăgeni, zvăgenega, nasăgena, sūgeno*; али: *mlăj, săje, tūje, najhūja*;
- b. за српскохрватско *tj* — *ć*:
brăća, trěci, prolće, svăća, cviće, směće;
- c. за српскохрватско *jt, jd* — *ć* и *jd*:
pōć, zăć (= изаћи) || *zăći, năć* || *năći, dōć* || *dōći, ubăć* || *ubăći, uč* || *uč* (= побећи), *dōjde, pōjdu. năjde, năjden, dōjden, ubăjden, dōjdi, ubăjdi, pōjdi, zăjdi*;
- d. за групе *stj, zdj* итд. — *šč, št* и *žd*:

(*me*) *ščipa, šćipat, šćipnit, kosišće, niđišće, strnišće, nătašće, kosi-rišće, ošćenica, išćen* (*iskat*), *mljăšće, stišće* (*stiskat*), *pretišće* (*pretiskati*), *pūšća, gūšći, daščica, koščica* || *gūšter, gūšterica, (mi se) štūca, štūcavica, štir* (= трава), *klīšta, ugnjīšte, Mūniština* (= назив њиве), *Žmiština, Barbănština, Păzinština; daždilo, mōždani.*

Ad a. *ć* у Јадрешкима, то је врло меко *ć = c^e*; *d* је специјалан глас, врло меко *đ = dⁿ*; етимолошко *č = c^e* и етимолошко *ć = c^e* изговарају се потпуно једнако, без икакве фонетичке разлике.

Ad d. Рефлекси група *stj, skj* (*sk^e*) у Јадрешкима су распоређени лексички: *šč* се јавља у једним речима, а *št* — у другим. Мешања рефлекса, као на пример у Шкатарима, овде нема; тј. нема случајева да се у истим речима изговарају оба рефлекса, *šč* и *št*.

Сасвим је природно — и у општеистарском духу — што у такозваним алтернационим односима овај дијалекат има увек рефлекс *šč*, нема никад рефлекс *št*.

Степен развитка акцентуације.

1. " акцент пренесен је у Јадрешкима на претходни кратки слог само с крајњег отвореног слога, и то — у облику ' акцента.

На пример:

uōđa, jėna, tēće (< *tečē*), *tėbi, sėlu, uōna, rōse* (1. мн.), *dōbra, kōnju, sīća* (2. једн.), *uōle, pōsla, zōve* (< *zovē*), *sėla, vīhu, plėća, kōza, nōga, kōnji* (1. мн.), *vōli* (1. мн.), *dăžda, pōpi* (1. мн.), *rōsa, prasća* (*prasăc*), *kōsci* (*kosăc*), *dăska, snōpi* (1. мн.), (*u*) *Tŕstu, tīća, uōzi* (1. мн.), *plėte* (< *pletē*).

2. Оба стара акцента, и " и ^, пренесени су на претходни дуги слог из свих положаја, опет у облику ' акцента.

Тако налазимо:

a. " акцент пренесен на претходну дужину:

α. с крајњег отвореног слога:

répci (1. мн.), *klišta*, *posíče* (< *posíčě*), *Púla*, *stína*, *děbla* (2. једн.), *kmetáši* (1. мн.), *starínja*, *hrána*, *dražínja*, *réste* (< *rěstě*), *úklo* (=вукло), *Ríka*, *jája*, (*po*) *svítu*, *mlíko*, *kónce*, *doúkla*, (*po*) *kvintálu*, *grđa*, *zima*, *obúče* (< *obúčě*), (*u*) *glávi*, *túče* (< *túčě*), *púti* (1. мн.), *kljúči* (1. мн.), *gnjizda* (fem.), *tělci* (1. мн.), *glísti* (1. мн.), *stábla* (1. мн.), *pétka*, *objádi*, (*na*) *zidiću*, *brísti* (1. мн.), *klási* (1. мн.);

β. с крајњег затвореног слога:

rěbac, *rálit*, *špárat*, *posúdit*, *dávat*, (*z*) *mlíkon*, *národ*, *narátat*, *smrdít*, *umísit*, *cvítak*, *crnit*, *upálit*, *púhnit*, *črták*, *pétak*, *ščipnit*, *procidít*, *préde*, *brlog*, *vénac*, *súsed*, (*u*) *gnjizdan*, *préden* (< *prěden*);

γ. с унутрашњих слогова:

rálija, *prihránija*, (*u*) *Šikičín*, *posúdila*, *máhati*, *hrániti*, *žtvilo*, *posádija*, *kúpila*, *umísila*, *tákali*, *súseda*, *zábiti*, *stiskati*, *črpati*, *upálili*, *zamáhnija*, *trěsemo* (< *trěsemo*), *súsedica*;

b. ^ акцент пренесен на претходну дужину из свих положаја:

posíču, *špára* (< *špārā*), *hráne* (< *hrānē*), (*z*) *Ríke*, *múke*, (*uđ*) *starínje*, *dražínje*, *dáva* (< *dāvā*), *pláča* (< *pláčā*), *túču* (през.), *bráde*, *blísti*, *gnjizde* (2. једн.), (*uđ*) *tráve*, *rěpcin*, *Némcin*, (*na*) *jájin*, *búsin* (3. мн.), (*u*) *kvintálin*, *dúbin* (6. мн.), *cvítkin*.

3. После кратког слога ^ акцент чува увек своје старо место:

kurúna (= ограда), *ubúka*, *zmišanih*, *življénje*, *kompir*, *umísite*, *namišate*, *preminí* (= промени), *pretišče*, *koščón*, *Barbānština*, *kozón*, (*na*) *siděč*, *sirénje*, *zamāha*, *kaživan*, *poštěr*, (*pod*) *nogón*, *uzēt*, *naságena*, *mihúr*, *pumpà*, *zostà*.

Две напомене.

1. И овде се ^ акцент у крајњем отвореном слогу и чува и скраћује — под истим условима као у Шкатарима и Шикићима.

Исп. примере:

a. за чување ^ акцента у везаном говору, дакле у реченици:

uvi je blid, ovò bi dõšli, pò ùre, pò kvárta, fajð je dõbar, ki je jãči, níki su, ki kod (готово сви примери су, случајно, пред енклитиком), *poi* (= поједе), *uni*, *unà*, *kušeljà*;

b. за скраћивање ^ акцента у изоловано изговореним речима, дакле ван реченице и на крају реченице:

morà (3. през.), *imà* (= имао), *yi*, *ti*, *odè* (= воде), *zostà* (= остао), *poi*, *uđ* (= оно), *pasà* (3. през.), (*san*) *pumpà*, *biži*, *rukè*, (*se*) *svitli*, (*z*) *nogè*, *šcerè*, (*z*) *glavè*, *cvità* (3. през.).

2. И овде, као у Валтури, Шкатарима и Шикихима, налазимо генитивне акцентатске дублете: *lihe, trāve, grāne* || *lihê, travê, granê* и *kozê, rosê, vodê* || *kóze, róse, vóde*. Јасно је да само први облици — типа *lihe* и *kozê* — одговарају степену развитака јадрешачке акцентуације, а да су други добијени аналогijом: на основу односа *stina, stíni* — *kóza, kózi*.

Множински именички облици.

1. Генитив множине.

a. Код именица женскога рода. Увек је без наставка *a*:

famêj, kampãnj, vrič, zvižd, lih, stin, krāu, načau, mùray.

b. Код именица мушкога и средњег рода. Има само један наставак — *i*:

vlāsi, zidi, dñari, kili, kvārti, búsi (2. једн. *búsa*), (*više*) *dáni, ml-seci, kvintáli, (prez) dñvi, grādi, cvitki (cvitka), kñnji, vðli, púti (púta), kljúci (kljúca), zúbi (zúba), črvi, glisti (glista), cviti, jáji (jája), kréli (kréla), čiri, prāšci* (1. једн. *prasac*), *télci (telac), kólci (kolac), dúbí (dúba), snðpi, prúti, brísti (brista), križi (križa), dríni (drina), klási (klása), klišti (klišta)*; али: *úst*.

Ово су — и овде — штокавски облици, који су некад имали $\hat{}$ акцент или дужину на крајњем слогу. То значи: а. данашње *zúbi, dúbí, brísti* своди се на некадашње *zúbi, dúbí, brísti*, а б. данашње *vlāsi, grādi, vðli, snðpi* — на некадашње *vlāsi, grādi, vðli, snðpi*.

2. Датив, инструментал и локатив множине. Ти су облици у Јадрешкима једнаки, и свршавају се на *in* — код именица мушкога и средњег рода, и на *an* — код именица женскога рода:

(*s*) *tovàrin, (pod) brèntan, (u) kašètan, (u) štàlan, (po) stínan, (u) litin, (u) Šikičin, (u) nediljan, (u) pinjātan, kmetášin, (na) kñnjín, ičín, (na) kðstín, (pod) Némcin, (z) rùcakin, (na) jájin, (tin) mùhinjan, (tin) bāčvan, (u) šòldin, (po) litin, súsedin, vðlin, kñnjín, ovcàn, (z) nogàn, (z) mojñ rúkan, (u) gnjizdan (fem.), (na) nogàn, (mojñ) nogàn, (na dvan) stáblin, (dvin) sestràn, (dvan) bràtin, (s) klištin, drínin, križin, (pod) bristin, (po) bðškan, (u) brájdán, búsin, répcin, (u) kvintálin, dúbín, cvitkin*; исп.: *nikíman, nñjman* код заменица.

Овим се облицима нема шта замерити. Они су штокавски у сваком погледу: и по томе што су изједначени и по томе како су изједначени.

Можда и овде треба напоменути:

a. да се облици типа *bristin, drinin* своче на некадашње *bristin, drinin*, а

b. облици типа *vðlin, kñnjín* на некадашње *vðlin, kñnjín*; као у осталим говорима залеђа пулскога.

Јадрешачки дијалекат као дијалекатски тип.

Јадрешачки дијалекат, то је штокавски икавски говор. И то специјалан и интересантан говор. Он је некад у својој гласовној системи имао: $\acute{c} = \acute{c}^e$, \acute{c} и $\acute{d} < *tj, *dj, \acute{s}t$ и $\acute{z}d < *stj, *zdj$ итд. Та је система, током времена и сама од себе, измењена у два случаја: а. изговор гласа \acute{c} пренео се и на изговор гласа $\acute{c} > \acute{c}$; б. изговор гласа $\acute{c} > \acute{c}$ изазвао је паралелан изговор и код гласа \acute{d} : $\acute{d} > \acute{g}$. Поред тога и без везе с тим: јадрешачки је дијалекат, вероватно рано и ван Истре, под утицајем икавских $\acute{s}\acute{c}$ -говора заменио своје првобитно $\acute{s}t$ групом $\acute{s}\acute{c}$ не само у алтернативним односима него и у изолованим речима и у суфиксу *ište* — у многим случајевима.

Ово је — по гласовима \acute{c} и \acute{g} за прасловенско *tj, dj* — у Истри усамљен дијалекат. Али није усамљен уопште. Оваквих говора има, на пример, у Далмацији. Такав је — да поменемо само њега — каштелски дијалекат; само — што је он штокавизирани чакавски дијалекат, који чува основну чакавску акцентуацију (Белић, О чакавској основној акцентуацији 33).

Као напомена. Не може се, наравно, рећи да јадрешачки дијалекат нема чакавизама; има; али су они у њему — и малобројни и безначајни; и секундарни.

9. Мунтићко — ловорички дијалекатски тип. Говори се у два засеока у централном делу побрђа пулскога. То су Мунтић и Ловорика.

У та два засеока налазимо:

- а. за прасловенско *tj, dj* — \acute{c} , \acute{z} и \acute{d} :
Munčić, něce, tūci, sići, lavčić, plácati, jàrić, gùdić, konjčić, mladīć, črvīć, srića, nesrića, vrića, vūci, rēci; šàže, krèža, prèža, mlàži, slàže, riži, gřži, trži, nasazivati, řža, zaržavilo, řžav, grážan, iža, rōden, zagrādeno, nasādena (Мунтић);
brečić, srića, srićna, vrića, nesrića, pomōci, pēć, mladīć, jàrić, sinoć, Bībīci, klokočić, nocās, nōć, šci, māčeha, strići, šćérki, mēćen, mēćemo; žēža, prèža, glōže, mlàži, slàži, riži, šàže, zagrāženo, iža (= свраб), gřži, trže, nasāžena, řžina, řžavo, zaržaviti, grážan, rōdena; али: *mlāj, hūje* (Ловорика);
- б. за српскохрватско *tj* — \acute{c} :
brāća, něćak, svāća, prolīce, lišće (My);
nēćak, brāća (Jo);
- с. за српскохрватско *jt, jd* — *jt* и *jd*:
nājti, dōjti, pōjti, ūjti, nājden, dōjden, pōjdi, obājdi (My);
pōjti, dōjti, nājti, obājti, obājen, dōjden, nājden, pōjden (Jo);

d. за групе *stj, zdj* итд. — *št, šc* и *žd*:

štír, ugnjǔšte, drvište, nãtašte, klišta, kosište, strnište, blišti, ðštenica, rankumište, grabljǔšte, hižište, šténe, oštenila, ošteniti, štápati, (san se) štápa, štípati, štũcavica, štũcati, štũcan, uštípa, uštípla, olište, gũštar, gũštarica, spũšta, spũštamo || mljãšće (mljãskati), stišće (stískati), išćen (iskãti), dašćica (даска), pošćen (poískati); dážda, mǔž-dani (My);

(*na*) *siromãštini, strnište, drvište, gũštar, gũštarica, štípa, jãštarica, štír, blišti, gorĩština (= планинци), Barbãnština, olište, Cẽraština || stišćan (stískati), křšćena, košćica (= цеваница), dašćica; daždẽno, mǔždani (Jo).*

Ad a. *ć* и *d* у Мунтићу и Ловорици, то су чисти штокавски гласови *ć* и *d*; *č* је умекшано = *č̣*. Ово је једини дијалекат у јужној и југозападној Истри у коме се гласови *ć* и *d* изговарају потпуно на штокавски књижевни начин; тј. без икакве примесе било гласова *č* и *μ* било чакавскога *t'* и *d'*. То нарочито истичем.

Ad d. Рефлекси група *stj, skj* (*sk^e*) и овде су лингвистички разграничени: *št* налазимо у засебним речима и у суфиксу *ište*, *šc* — у алтернативним односима. Само овде рефлекс *št* налазимо и у случајевима где је за истарске прилике сасвим необичан: *spũšta, spũštamo* (: *spustiti*), *ðštenica* (: *ðsak*).

Степен развика акцентуације.

Ситуација је иста као у Шкатарима, Шикићима и Јадрешкима. А то значи.

1. " акцент пренесен је у Мунтићу и Ловорици на претходни кратки слог само с крајњег отвореног слога, увек — у облику ' акцента.

На пример:

rósa, čélo, vóda, sélo, šténe, kóza, gími (1. мн.), *snópi* (1. мн.),
(*za*) *vóle, kótlj* (1. мн.), *kósca, óca, prásci* (*prasad*), *pópi* (1. мн.),
kósa, kónja, kónji, nóga (My);

zémlja, skóči (< *skoči*), (*na*) *sébi, kónje, dáska, zmakla, (u) nógi, (za) bréke, séstra, kósci* (1. мн.), *kózi, rěbra* (Jo).

2. Оба стара акцента, и " и ^, пренесени су на претходни дуги слог из свих положаја, наравно — у облику ' акцента. Тако да налазимо:

a. " акцент пренесен на претходну дужину:

α. с крајњег отвореног слога:

gnjízda, klišta, mastimo (< *mastimō*), *peštámo, pójdi, kosimo* (< *kosimō*), *préde* (< *prědě*), *péće*, (< *pěčě*), *téće* (< *těčě*), *zóve* (< *zōvě*),

stina, liska, puši (импер.), *bristi* (1. мн.), *pasáde, gréda, ždripci* (1. мн.) (My);

sámca, ide (< *idè* = једе), *čriva, črípja, (na) dèblu, ópca* (< *ōvcā*), *slánca, júnca, gúvno, sapúna, (u) dúgu, kréde* (< *krēdē*), *šéncá, slípci* (1. мн.), *mláda, (u) Púli, jáje, múku, stúče* (< *stūčē*), *šćérki, Máte, Íve, zidári* (1. мн.), *mlíko, stánje, iža* (= свраб) (Јо);

β. с крајњег затвореног слога:

národ, rébac, préden, ždribac, vénac, sused, péčen (< *pēčēn*), *téčen* (< *tēčēn*), *zóven* (< *zōvēn*) (My);

déblon, (pod) briston, slánac, národ, zelénac, slípac, gráhor, kúkolj, iden (= једем), *júnac, rébac* (Јо);

γ. с унутрашњих слогова:

povidati, nasádija, zaržáviló, nasažtvati, razdíli, (se) štápati, uvidati, gúli, zalívála, cíkati, cípati, zblíti, prikidati, nasádija, zidati, posádija, národa, vrtiti, máhnuti, hrániti, písati, pocrníti, plésati, vézati, čúvála, píjala, súseda (My);

narédija, mísila, pomiádija, pogúli, národa, mrziti, zastánili, kúpili, žíviti, kúpiti, pútija, osúšile, stúčete, povídati (Јо);

б. $\hat{}$ акценат пренесен на претходну дужину из свих положаја:

písa (< *pīsā*), *povída* (< *povīdā*), *blíšti* (< *blīšti*), *zída* (< *zīdā*), (*san se*) *štápa, stíne* (< *stīnē*), (*san ga*) *uštípa, káza* (< *kāzā*), *napúha* (< *napūhā*), *múke, líske, péču* (< *pēčū*), *téču* (< *tēčū*), *zóvu* (< *zōvū*), *prédu* (< *prēdū*), *plésa* (< *plēsā*), *čúva* (< *čūvā*) (My);

črípje (< *črīpnjē*), *štípa* (< *štīpā*), *blíšti, púha* (< *pūhā*), *múke, stíne, líhe, píta* (< *pītā*) (Јо).

3. После кратког слога $\hat{}$ акценат чува увек своје старо место:

vodē, zagrádeno, nasádena, obájtí, kozón, počēti, pasā (= пасао) (My); *zamáha, umriti, stojín, nasážena, bičáju, imā* (= имао), *sapún, (se) lašti, povída, unā* (= она), *drži, gambíva, zemljē, oni* (Јо).

Две напомене.

1. И овде се покаткад $\hat{}$ акценат скрађује у крајњем отвореном слогу. Али то бива ређе и без икакве системе.

2. И овде налазимо генитивне акценатске дублете код именица женскога рода на *a* с акцентом на крају: *líhe, gréde, stíne* || *lihē, gredē, stīnē* и *vodē, kozē, rozē* || *vóde, kóze, róse*. Они се објашњавају на исти начин као у Валтури, Шкатарима, Шикићима и Јадрешкима, тј. аналогично.

Множински именички облици.

1. Генитив множине.

а. Код именица женскога рода. Увек је без наставка *a*:

krasât, rûk, kôz, sêstar, lih, stin, grân, mûh, njiy (My);
hiž, čerišanj, krûšak, smôkav, kampânj, zlic (= кашика), *ûr, mâceh,*
pûšak, čêl, kôz, krâu (Jo).

б. Код именица мушкога и средњега рода. Има само један наставак — *i*:

pêtehi, sêli, ljúdi, bristi, kônji, snôpi, dúbi, zúbi, kljûci, jáji, grmi,
vôzi (My);
dúbi, Bibíci, dlnari, jûnci, sêli, grádi, débli, jáji, stvári (Jo).

Ово су и овде штокавски облици — с пренесеним \wedge акцентом с крајњег слога у једним случајевима (тип *dúbi, zúbi* < *dûbi, zûbi*) и с акцентом на основи и некадашњом дужином на крају у другим случајевима (тип *kljûci, vðli* < *kljûci, vðli*).

2. Датив, инструментал и локатив множине.

а. Код именица женскога рода. Има само један наставак — *an*:
(po) stinan, (pod) krûškan, (z) nogàn, rukàn (sic), *kozàn, ovcàn, (pod)*
mûrvan, krâvan, (o) hižan, (pod) gredàn || grédan, (pod) stinàn || stinan,
(z) gránan, (prâviman) ženàn, (žútiman) bičvan, mûhan, (z) mûhan,
(u) gnjizdan, (s) triman) ženàn, (po) liskan (My);
(z) rukàn (sic), *(z) nogàn, (po) crikvan, (u) hižan, (na) kâmpan,*
nevîstan, zlican (6. мн.), *(za) kózan* (sic), *(za) krâvan, (s) pûnjan,*
sestràn (Jo).

Уз облике на *an*.

Известан коментар — акценатски — захтевају облици *rukàn, gredàn, stinàn* и *kózan*. Али само на први поглед. Иначе — они су у овом дијалекту јасни: то су аналошки акценатски облици, који су постали, као поменути генитиви једине, на основу односа *stína, stíni: kóza, kózi*.

б. Код именица мушкога и средњега рода. Ту је ситуација оваква:

а. датив и локатив имају само један наставак — *in*:

črvîn, (o) grðbin, vrtènin, (u) črtvin, (na) déblin, (o) kônjin, klištin,
národin, orlhin, (o) vðlin, (prâviman) ljúdin (My);
jezikin, brečicín, (u) črtvin, (po) stábin, (o) répcin, (po) drûgiman
gúvvin, (u) mðjin) dánin, (mojîman) unûkin (Jo);

б. инструментал има два равноправна наставка — *in* и *i*:

(pod) kljûcín || kljûci, (pod) zúbin || zúbi, (pod) dúbi || dúbin, (pod) vo-
rli || vorlhin, (za) vðtin || vðli, (za) kônjin || kônji, (pod) nâšin) vðlin || vðli,

(*pod*) *bristi* || *bristin*, (*pod*) *drini* || *drinin*, (*pod onīman*) *kōtli* || *kōtlin*, (*pod*) *ovīman*) *bristi* || *bristin*, (*z onīman*) *ljūdi* || *ljūdin*, (*z ovīman*) *tovāri* || *tovārin*, (*s trīman*) *ljūdi* || *ljūdin* (My);

(*pod svīman*) *dūbin* || *dūbi*, (*za kōnjin* || *kōnji*, (*z*) *ljūdin* || *ljūdi*, (*s*) *kōnjin* || *kōnji*, (*pod*) *dūbi* || *dūbin*, (*za*) *govēdi* || *govēdin* (Јо).

Овакво двојство облика у инструменталу множине налазимо и у говору залеђа сењскога (Т о м л ј е н о в и ć, NV XIX 409).

Интересантни су овде — акценатски наравно — облици *kljūći*, *bristi*, *drini* (исп. генитиве *kljūća*, *brista*, *drina*). Ко зна — да се они не своде на некадашње *kljūci*, *brīsti*, *drīni*; тј. да нису по пореклу чакавски; исп. сличне облике у чакавском Заричју код Пазина: *lāsi*, *pūti* (Прилози XX 232) и у посавском говору: *nōži*, *kōlci*, *vrānci*, *rukāvi* итд. (И в ш и ћ, Rad 196, 231).

Иначе и овде:

а. облици типа *ljūdin*, *klīštin* своде се на некадашње *ljūdin*, *klīštin*;

б. облици типа *kōnjin*, *grōbin* — на некадашње *kōnjīn*, *grōbīn*;

с. инструменти типа *zūbi*, *dūbi* — на некадашње *zūbi*, *dūbi*.

Мунтићко-ловорички дијалекат као дијалекатски тип.

Мунтићко-ловорички дијалекат, то је штокавски икавски говор. И то укрштен говор. Компонован је од два основна дијалекта: а. од дијалекта са *č* и *ž* за **tj*, **dj* и *št*, *žd* < **stj*, **zdj* итд.; и б. од дијалекта са *ć* и *đ* < **tj*, **dj* и *št*, *žd* < **stj*, **zdj* итд. Отуда у мунтићко-ловоричком дијалекту налазимо: 1. инструментал множине на *i*, који је црта *č*, *ž* - дијалеката; 2. глас *đ*, који је црта *ć*, *đ* - дијалеката; 3. трагове од непренесеног " акцента на претходну дужину (Л о в о р и к а), што је црта *č*, *ž* - дијалеката. И друго.

10. Мрчански дијалекатски тип. Говори се у Мрчани. То је велико село на почетку средњоистарске висоравни, на путу између Пуле и Барбана.

У Мрчани налазимо:

а. за прасловенско *tj*, *dj* — *č* и *ž*:

vrīća, *srića*, *nesrića*, *peč*, *meču*, *mečeto*, *svića*, *kantajući*, *plāčući*, *svičē*, *mustāci*;

žēža, *glōže*, *ržavo*, *ržina*, *mlāža*, *mlāže*, *slāži*, *trži*, *glāža*, *riža*, *prēža*, *iža*, *sāže*, *riže*, *plīža*; али: *na rojēnju*, *hūje*;

б. за српскохрватско *tj* — *ć*:

lišće, *krščāna*, *něčak*, *nečakinja*, *svāća*, *cviće*;

с. за групе *jt*, *jd* — *jt*, *jd*:

nājti, *nājden*, *ubājti*, *dōjti*, *dōjden*, *ubājd n*;

d. за групе *stj, zdj* итд. — *št, šć* и *žd*:

Labiština, Barbānština, uštīpne, gūštar, štr, štūklo, štūcavica, st^ar-nište, štāp (= уштап), nātašte, (s) klišti, klišta, rankunište, blīšti, pot-hrāštite, dštēna, kosīšte, jēštravica (= јаштерица) || mljāščēn (mljāskati), stiščēn (stīskāti), iščēn (iskāti), koščīca, paščīca, daščīca; dāžda, daždēno.

Ad a. *ć* у Мрчани, то је врло меко $\acute{c} = c^e$. Не треба нарочито истичати — али треба изричито рећи — да се тако изговара и етимолошко $\acute{c} = c^e$; тако да се та два гласа — $\acute{c} < c$ и етимолошко \acute{c} — ни по чему не разликују међу собом.

Ad b. За групу *dj* немам ниједнога примера у белешкама.

Ad d. Рефлекси група *stj, skj (sk^e)* и овде су лингвистички разграничени: *št* је рефлекс засебних речи и суфикса *ište*, а *šć* — живих алтернационих односа.

Рефлекс *šć* у алтернационим односима и овде је, свакако, икавски инфилтрат, из оних икавских говора који су у својој системи имали групу *šč*.

Степен развитка акцентуације.

1. Акценат је у Мрчани пренесен на претходни слог, кратки и дуги, само у једном случају: с крајњег кратког отвореног слога; и то увек као ' акценат.

a. Претходни слог је кратак:

sélo, vóda, nóga, kóza, vóla, vóli, dāžda, svéga, čélo, kósa, nósi (импер.), *spéči, pomózi, tēle, kónja, kónji, óni, grmi, žena, žēni, dáska, postóli.*

b. Претходни слог је дуг:

rúka, tráva, žédna, úče ' (= вуче), stína, líha, trda, múka, čriva, práscā, posúdi, grána, brázda, gláva, posíče, svítu, vína, rankúna, brístā, stína, kljúči, sáma, pútu, trúdna, síče, préde, réste, sviča, (u) hládu, cípi.

2. У свима осталим случајевима оба акцента, и " и ^, чувају своја стара места.

Тако у Мрчани налазимо:

a. " акценат на крајњем затвореном слогу:

α. *jeztk, kušet, čovik, t^arbūh, crljēn, živōt, samānj, krščān, kapūz, volān, ovčan, kozān, konjān, (s) porōn* (6. једн.), *dumbōk, (z) volōn* (6 једн.);

β. *māčāk, nārōd, nārōj, prēdēn, rēbāc, slipāc, prālōg, brístōn* (6. једн.), *(s) kljūčēn* (6. једн.), *plētēn, prēdēš, vēnāc, sūsēd, prāsāc;*

b. " акценат у унутрашњим слоговима :

*uštĩpne, usĩnac, ustãti, piturãti, pocĩniti, posũdila, v^arnũti, daždẽno, kositi, (z) rukãmi, (u) postõli, onĩma, uženĩla, križĩna, zapĩsãti, pẽ-
čẽmo, zõvẽmo, sũsẽda, skopãli, ukrẽsti, zajãti, (u) kupĩnah, (za) govẽdi,
čũvãla, utrũdila;*

c. ^ акценат у свим слоговима :

α. *vodẽ, mũkẽ, kozẽ, ovcẽ, rukẽ, granẽ, lihẽ, glãvẽ, brãzdẽ, zaškũri* (3. једн.),
bolĩ, kosẽ, (z) ũsti (6. мн.), *(s) krẽli* (6. мн.), *ljũdi* (2. мн.), *zidi* (6.
мн.), *kljũči* (6. мн.), *plẽtu, pẽku, sikũ, prẽdu, zõvu, kokošẽ, blišti, tepli,
teplĩnjẽ, debelinjẽ, svičẽ, morã* (= морао), *kantã;*

β. *umrit, nogõn, rukõn, vodõn, sestron, kozõn, ovcõn, morãš;*

γ. *Labiština, ubãjti, (na) kantridah, veseljẽ, žĩvljẽnje, rojẽnju* (= рођењу),
povĩdan.

Квантитет.

Мрчана одлично чува преакценатске дужине; боље од свих села јужне и југозападне Истре које сам ја обишао; кудикамо боље од Лижњана и Медулџина.

Специјалан случај — и овде — представљају примери с две уза-
стопне дужине, с неакцентованом и акцентованом дужином. Каква је
ситуација у овом случају у Мрчани?

Оваква и проста :

1. или се чувају обе дужине, и неакцентована и акцентована :

mũkẽ, stĩnẽ, brãzdẽ, (z) ũsti (6. мн.), *plẽtu, prẽdu, pẽku, sikũ, blišti,
svičẽ;*

2. или се неакцентована дужина чува, а акцентована скраћује :

(v) *Pũlẽ, trãvẽ, lihẽ, glãvẽ, zaškũri, (s) krẽli, zũbi* (2. мн.), *jãji*
(2. мн.), *(s) kljũči, pũti* (2. мн.), *zõvu, svitĩ, teplĩnjẽ;*

3. или се неакцентована дужина скраћује, а акцентована чува :

rukẽ, granẽ.

Примери под 1. и 2. имају само релативну вредност; то јест: при-
мери типа *mũkẽ* могу се чути и с " акценатом, као *mũkẽ*; а примери типа
lihẽ могу се чути и с ^ акценатом, као *lihẽ*. Примери под 3. изговарају се
само на један начин: онако како су написани.

Множински именички облици.

1. Генитив множине.

a. Код именица женскога рода. Нема никад наставка *a*.

ùlik, kôz, hiž, nôg, rùk, žên.

b. Код именица мушкога и средњега рода. Има само један наставак = *i* (*i* > *i*):

jājī < jāji, ljūdī < ljūdi, zūbī < zūbi, bristi, pūti < pūti || pūti, tēlci, klāsi < klāsi, sēli, črīvi < črīvi.

2. Датив множине.

a. Код именица женскога рода. Има наставак *an*:

nogàn, stinàn, kozàn, hižan, kràvan, ovcàn, ženàn.

b. Код именица мушкога и средњега рода. Има наставке *an* и *en*:

(nāšin) ljūdan, gòstan, (mòjin) volàn, tovàren, ljūden, konjàn, (mòjin) brätan.

3. Инструментал и локатив множине.

a. Код именица женскога рода. Нису једнаки: први има наставак *ami*, а други наставак *ah*:

(z) bičvami, (z) rukami, (z) nogami, (pod) kozami, črīpnjami, sestrami, (za) ovcami, (za) kràvami;

(u) bičvah, (po) hižah, (na) kantridah, (na) stinah, (u bilih) bragèšah, (po) bðškah, (u) kupinah.

b. Код именица мушкога и средњега рода. Ти су облици једнаки и имају наставак *i* (*i*):

(s) klišti, zūbi (sic), (z) ūsti, (s) krēli, (pod) bristi, (pod) dūbi, (z vèlikima) mustāci, (pod onīma) zidi, (s trīma) kljūči, (za) govèdi, (za) kònji, (za) vðli, (s) cipi || cipi, (z) jāji; (na) bānki, (na) stòlci, (u cīnih) pastðli.

Овде не иде у систему само инструментал *zūbi* (место очекиваног *zūbi*), који се може сводити на некадашње чакавско *zūbi*.

Мрчански дијалекат као дијалекатски тип.

Мрчански дијалекат, то је штокавски икавски говор. И то прост и јасан говор — у данашњем свом облику. Он има у својој гласовној системи: *č* = *c^e*, *č* = *c^e* и *ž* за прасловенско *tj* и *dj* и *št*, *žd* < **stj*, **zdj* итд.

Ово је типичан говор источнога крила дијалеката залеђа ровињскога. Зато се на њему овде нећемо задржавати.

Р. Бошковић

R é s u m é

R. Bošković

LES RÉFLEXES DES GROUPES *tj, dj, tvj, dvj, stj, zdj, skj, zgj* (*sk^e, zg^e*)
DANS LES DIALECTES DE L'ISTRIE DU SUD ET DU SUD-OUEST

L' auteur parle de dialectes des villages qui sont situés aux environs les plus proches de la ville de Pula: Premantura, Valdebek, Vintijan, Vinkuran, Banjole, Pomer, Medulin, Ližnjan, Valtura, Škatari, Šikići, Štinjan, Jadreški, Muntić, Lovorika, Mrčana.

Les vues générales sur les parlers ikaviens štokaviens de l'Istrie méridionale et sud-occidentale seront données après la parution de l'étude *Les dialectes de l'arrière-pays de Rovinj et les dialectes de l'arrière-pays de Poreč*.